



๑๓๘๘๘

อันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ เดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๖

ป่ารักนกเขา

บทบรรณาธิการ


วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ปรับปรุงแปลงโฉมจากลักษณะจดหมายข่าวของสำนักงาน กปร. มาแต่งแต้มให้มีสีสันเนื้อหาสาระที่เข้มข้นขึ้นด้วยคอลัมน์ประจำต่าง ๆ ซึ่งเปิดกว้างและยินดีเป็นอย่างยิ่งหากจะได้รับความกรุณาจากท่านผู้สนใจส่งข้อเขียนเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาร่วมเผยแพร่

สำหรับฉบับ “น้ำคือชีวิต” ที่ผ่านมาได้รับการตอบรับจากท่านผู้อ่านเป็นอย่างดี แต่ที่สำคัญกว่านั้น คือ คำแนะนำอันมีคุณค่าเกี่ยวกับเนื้อหา การจัดวางภาพ แม้กระทั่งสีสัน สิ่งละอันพันละน้อยต่าง ๆ คณะผู้จัดทำวารสารขออ้อมรับด้วยความเต็มใจและพยายามปรับปรุงตามคำแนะนำ ดังกล่าว เพื่อความสมบูรณ์ของวารสารในฉบับต่อ ๆ ไป

วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับนี้ เป็นเรื่อง “ป่ารักษ์น้ำ” ซึ่งเน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ “ป่าไม้” ทรัพยากรสำคัญที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับ “น้ำ” หรือกล่าวได้ว่า ป่าไม้เป็นต้นกำเนิดของน้ำ ไม่มีป่าก็ไม่มีน้ำ ไม่มีน้ำชีวิตก็อยู่ไม่ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นั้น ทรงงานด้านการพัฒนาแหล่งน้ำเป็นหลัก ในขณะที่ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เน้นการทรงงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ ซึ่งจะเห็นได้ถึงความสอดคล้องต่อเนื่องของการทรงงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในฉบับต่อไปขอเกริ่น ให้ทราบเพียงเล็กน้อยก่อนว่าจะเป็นเรื่อง “ดิน” แหล่งกำเนิดสรรพชีวิตและธรรมชาติทั้งมวล มีบทความพิเศษว่าด้วยเรื่อง “พระเจ้าแผ่นดิน” พระผู้พระราชทานชีวิตใหม่แก่พสกนิกรผู้ยากไร้ ด้วยการพัฒนาพลิกฟื้นผืนดินให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ดังนั้นจึงไม่เพียงต้องติดตามแต่โปรดติดตามเป็นสมาชิกบอกรับ วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แต่เน้น ๆ เพื่อประกันความผิตหวัง 



วาทกรรมสมเด็จพระบรมราชินีนาถ “สิริกิติ์”

พระบรมราชินีนาถเจ้า
ตามพระนามทุกทิศ
เพื่อพระกรณีย์พิชิต
เปี่ยมพระคุณ่องท้าว

“สิริกิติ์” พระเอย
จรัสจ้า
ความยาก จนแล
ห่างพิ้นสยามเวียง

เคียงจักรีราชรัง
สืบวรวิฑูการวงศ์
ส่งสุขสวัสดิ์ดำรง
ใดแหล่งแล้งดับแล้ว

ไทยคง พระเอย
กษัตริย์แก้ว
โดยเสด็จ พระนา
โปรดเอื้อโครงการ

สานปณิธานราชชนน
ประโยชน์สุขประชาสนอง
สังคมเศรษฐกิจป้อง
อภิวังมณฑลชาติเชื้อ

ธรรมครอง พระเอย
สฤษดิ์เกื้อ
ยกปรับ ระดับขอ
กิจขำนำเจริญ

เกินเรียงโคลกร้อย
พระแม่คือยอดหญิง
ทรงเป็นที่ยิ่ง
ร่วมพระบารมีได้

เสมอจริง พระเอย
แห่งไข
แก่งสกล เสมนา
แผ่คุ้มเฒไทย

เวียนสู่ในกาบนี้
กราบพระรัตนตรัยดล
จตุพรชยมงคล
ยิ่งพระพรรษตั้งน้อม

เฉลิมพระชนม์ พระเอย
ประสิทธิ์พร้อม
ทรงพระ- เจริญเฮย
มณีสถิตไสตติเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า สำนักงาน กปร.
(พลตรีหญิง อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา ประพันธ์)

สารบัญ



บทความพิเศษ : สมเด็จพระบรมราชินีนาถกับพระราชกรณียกิจ
ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หน้า ๕



แนะนำโครงการ : “ศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่า
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์” หน้า ๑๔



ในความทรงจำ : ทรงปลูกปออง



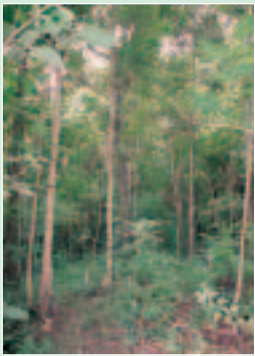
ประชาหน้าใส : ราษฎรพิทักษ์ป่า ตามแนวพระราชดำริที่พังงา หน้า ๒๑



ความเคลื่อนไหว หน้า ๓๖



| | | |
|---|--|-----|
| ● | บทบรรณาธิการ | ๒ |
| ● | อาศิรวาท สมเด็จพระบรมราชินีนาถ “สิริกิติ์” | ๓ |
| ● | สารบัญ | ๔-๕ |
| ● | พระราชกรณียกิจ | ๖-๘ |
| ● | บทความพิเศษ (วีระชัย ณ นคร) | ๙ |
| ● | แนะนำโครงการ | ๑๔ |
| ● | ท่องเที่ยวเชิงพัฒนา (ชัยณรงค์ กูดดีม) | ๑๗ |



พื้นที่ที่ช่วยฮ่องไคร้ หน้า ๒๗



พระราชกรณียกิจ หน้า ๖-๘



ถาม-ตอบ : ทำไมจึงชื่อว่า วารสาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ หน้า ๓๕



ผลการวิจัย : ไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง
การปลูกไม้พื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำตามแนวพระราชดำริ หน้า ๓๐



ท่องเที่ยวเชิงพัฒนา : ป่าหลวง บ้านช้างป่า หน้า ๑๗

- ประชาชนได้
- ในความทรงจำ
- ผลการวิจัย
- สารแห่งรู้
- ถาม-ตอบ
- ความเคลื่อนไหว

- ๒๑
- ๒๓
- ๓๐
- ๓๕
- ๓๕
- ๓๖

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
เสด็จ แปรพระราชฐาน ณ พระตำหนัก ทักษิณราชนิเวศน์
ระหว่างวันที่ ๔ กันยายน - ๗ ตุลาคม ๒๕๕๖



๖ เมื่อวันที่ ๔ กันยายน - ๗ ตุลาคม ๒๕๕๖ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐาน ณ พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ จังหวัดนราธิวาส ในการนี้ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และทรงเยี่ยมราษฎรในจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดใกล้เคียงโดยมีพระราชดำริที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ บ้านโต๊ะโมะ หมู่ที่ ๓ ตำบลภูเขาทอง อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๖ ได้มีกระแสพระราชดำริกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ช่วยเลขาธิการ กปร. เกี่ยวกับโครงการสวนพฤกษศาสตร์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความว่า

“...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งว่าน้ำจืดสำคัญที่สุดและหายาก อ่างใกล้บ้านเป็นอ่างเก็บน้ำจืด ที่ใหญ่ที่เก็บน้ำสะอาดไว้ใช้ประโยชน์จะต้องรักษาความสะอาด และควรคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ของอ่างเก็บน้ำใกล้บ้านมากกว่าที่จะทำให้เกิดความสวยงามเพียงอย่างเดียว” และมีกระแสพระราชดำริเพิ่มเติมความว่า “ความสะอาดควบคุมยาก ถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามามากจะทิ้งขยะเลอะเทอะ โดยเฉพาะทิ้งลงไปอ่างเก็บน้ำซึ่งผิดวัตถุประสงค์ อ่างเก็บน้ำเป็นสิ่งสำคัญในการเก็บน้ำจืด จะต้องจัดการเรื่องความสะอาดให้ดี...”

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ บ้านลูโบ๊ะปาเราะ หมู่ที่ ๗ ตำบลจอบาอะ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๖ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการทำนา ในการนี้ได้มีกระแสพระราชดำริกับนายพลการ สุวรรณรัฐ องคมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความว่า “...ให้กรมชลประทานพิจารณาจัดทำฝายทดน้ำใหม่ทดแทนฝายบ้านนากอ เพื่อการทำนาให้แก่ราษฎรบ้านลูโบ๊ะปาเราะ บ้านนากอ และบางส่วนของบ้านต้นตาล และพิจารณาก่อสร้างฝายทดน้ำใหม่ทดแทนฝายบ้านต้นตาล เพื่อการทำนาให้แก่ราษฎรบ้านต้นตาล หมู่ที่ ๒ ตำบลจอบาอะ อำเภอเมือง เช่นเดียวกัน...”

จากนั้นได้เสด็จฯ เพื่อทรงเยี่ยมเยียนราษฎรกลุ่มเลี้ยงปลาน้ำจืด (ชุมชนบ้านปลากาเม็ง) ตำบลบางนากอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ในการนี้ได้มีกระแสพระราชดำริกับ นายพลการ สุวรรณรัฐ องคมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความว่า “...สำหรับความต้องการของราษฎร ที่จะให้เจาะท่อ เพื่อให้น้ำจากทะเลเข้ามาเติมในคลองโคกเคียนนั้น ขอให้ศึกษาผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ในหลาย ๆ ด้าน เพื่อประโยชน์แก่ราษฎรทุกฝ่าย...”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ โครงการอุทยานสิ่งแวดล้อมนานาชาติสิรินธร จังหวัดเพชรบุรี



เมื่อวันเสาร์ที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๖ เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจกรรมการดำเนินงานและทรงปลูกต้นไม้ พร้อมทั้งทรงปล่อยขลุ่ยในพื้นที่โครงการ อุทยานสิ่งแวดล้อมนานาชาติสิรินธร อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

อุทยานสิ่งแวดล้อมนานาชาติสิรินธร ตั้งอยู่ที่เขตพระราชนิเวศน์มฤคทายวันในส่วนที่ติดกับชายฝั่งทะเลครอบคลุมพื้นที่อื่นเป็นที่ตั้งของค่ายพระรามหก และค่ายนเรศวร รวมพื้นที่ประมาณ ๒,๖๐๐ ไร่ กำเนิดขึ้นตามแนวพระราชดำริ ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๗ มีกระแสพระราชดำริกับ นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในขณะนั้นความว่า “ให้จัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อทดลองปลูกและฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน เพื่อให้นิเวศน์วิทยาป่า

ชายเลนกลับคืนสู่ธรรมชาติ” และเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๓๗ มีกระแสพระราชดำริเพิ่มเติม “ให้ดำเนินการศึกษาหาวิธีที่จะดูแลรักษาให้ต้นไม้ชายเลนที่ปลูกไว้ให้รอดและให้ดำเนินการปลูกเพิ่มเติมต่อไป”

อุทยานสิ่งแวดล้อมนานาชาติสิรินธร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นอุทยานที่เปรียบเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสเจริญพระชนมายุครบ ๔๘ พรรษา เป็นสถานที่เผยแพร่พระเกียรติคุณและพระปรีชาสามารถในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ทั้งประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ รวมถึงเป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ทางการฟื้นฟูป่าชายเลน ป่าชายหาด ป่าเบญจพรรณ และที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาชนิด ตลอดจนเป็นสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วิทยา และเชิงประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าของประเทศไทยและของโลกอีกด้วย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ติดตามความก้าวหน้าโรงเรียนมัธยมบ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

เมื่อวันพุธที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงติดตามความก้าวหน้าของโรงเรียนมัธยมบ้านนายาว หมู่ที่ ๑๕ บ้านนายาว ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในการนี้ได้พระราชทานสิ่งของแก่ผู้ใหญ่ และผู้แทนนักเรียนชาย - หญิง จำนวน ๒ คน จากนั้นเสด็จฯ ทอดพระเนตรความก้าวหน้าและกิจกรรมของโรงเรียน อาทิ ห้องคอมพิวเตอร์พระราชทาน ห้องเรียนกศน. ห้องโสตสื่อทางไกลผ่านดาวเทียม ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องสมุด พร้อมกันนี้ได้เสด็จ



ไปยังโรงฝึกงานเพื่อทอดพระเนตรการเรียนวิชาชีพช่างซ่อมเครื่องยนต์ พิพิธภัณฑ์พฤกษศาสตร์ การทอเสื่อ สหกรณ์ครบวงจร บ่อเลี้ยงปลาโดยน้ำบำบัดธรรมชาติ โรงเพาะเห็ด การเลี้ยงและขยายพันธุ์ปลาโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น การเพาะถั่วงอก โรงหีบอ้อย โรงสีข้าวกล้อง โรงเลี้ยงไก่เนื้อ - ไก่ไข่ และเสด็จฯ ยังสวนพฤกษศาสตร์ ทรงปลูกต้นไม้จำนวน ๑ ต้น จากนั้นเสด็จฯ ไปยังสนามหน้าอาคารเรียน ทรงเยี่ยมหน่วยแพทย์พระราชทานและราษฎรที่เฝ้าฯ รับเสด็จ



สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
เสด็จฯ ทรงปลูกป่าชายเลน
ตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินยังพื้นที่หมู่ที่ ๓ ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เพื่อทรงปลูกต้นไม้ใหญ่ จำนวน ๙ ต้น และต้นสนทะเล ๑ ต้น พร้อมทั้งได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรการกักตุนของชายฝั่งแหลมผักเบี้ย

โครงการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณอ่าวไทยตอนบน รักษาสมดุลทางธรรมชาติ รักษาระบบนิเวศน์และเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน และเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนที่เหลืออยู่บริเวณอ่าวไทยภาคกลางตั้งแต่จังหวัดสมุทรสาครถึงจังหวัดเพชรบุรี โดยมีระยะเวลาดำเนินการปลูกป่า ระหว่างปี ๒๕๔๕-๒๕๔๙ รวมพื้นที่ทั้งสิ้น ๑,๘๐๓ ไร่

โครงการศึกษาสำรวจออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล บริเวณแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและศึกษาสาเหตุของการกัดเซาะชายฝั่งบริเวณแหลมผักเบี้ย และกำหนดวิธีการป้องกันแก้ไขที่เหมาะสม ศึกษาและวิเคราะห์ความรุนแรงของปัญหาการกัดเซาะ ประเมินความเป็นไปได้ที่สันทรายแหลมผักเบี้ยจะถูกกัดเซาะจนขาดและตะกอนทรายจะไปตกทับถมปิดคลองอีแอต และหาวิธีการแก้ไขป้องกัน พร้อมทั้งศึกษาถึงสาเหตุของการล้มตายของป่าชายเลน และเสนอแนะแนวทางฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนริมชายฝั่งให้คืนสู่สภาพเดิม เพื่อสำรวจออกแบบรายละเอียดของโครงสร้างชายฝั่งทะเลที่ใช้แก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งบริเวณแหลมผักเบี้ยต่อไป

พลเอกหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทรงดำเนินในโครงการทำนาในพื้นที่ว่างเปล่าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๖ เวลาประมาณ ๑๔.๐๐ น. พลเอกหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินยังแปลงนาสาธิตการเกษตรโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก

ในการนี้ ได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรนิทรรศการกิจกรรมการดำเนินงานของโครงการ จากนั้นเสด็จฯ ศึกษาดูงานนิทรรศการฯ ได้กราบบังคมทูลถวายรายงานถึงผลการดำเนินงานในแปลงนาสาธิตการเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณเขาชะงอกฯ ตามที่ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเกี่ยวข้าวในแปลงนาแห่งนี้ เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ โดยใช้ข้าวพันธุ์สุพรรณบุรี ๑ ได้ผลผลิตรวมทั้งสิ้น ๕,๗๐๐ กิโลกรัม สามารถจำหน่าย และนำเงินเข้าบัญชีมูลนิธิฯ ได้ถึง ๒๐,๐๐๐ บาท มอบให้โรงเรียนนายร้อย จปร. ๒,๐๐๐ กิโลกรัม สำหรับเป็นอาหารกลางวันให้กับโรงเรียนในพื้นที่โรงเรียนนายร้อย จปร. และเป็นสวัสดิการแก่นักเรียนนายร้อย จปร. รวมทั้งครอบครัวข้าราชการชั้นผู้น้อย นอกจากนี้ยังได้มอบเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ศูนย์พัฒนาการเกษตรเบ็ดเสร็จ กรมการพัฒนาดินและนํ้าบาดาลจังหวัดนครนายก ๗๐๐ กิโลกรัม เพื่อขยายพื้นที่ปลูกในช่วงฤดูแล้งปี ๒๕๔๖ เพิ่มขึ้นอีกจำนวน ๓๐ ไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย ๔๗๐ กิโลกรัมต่อไร่



ต่อมา ทรงนำข้าราชการ และนักเรียนนายร้อย จปร. รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรทำนาในแปลงนาสาธิตการเกษตรที่ ๑ โดยใช้ข้าวพันธุ์สุพรรณบุรี ๑ ซึ่งเป็นข้าวที่ให้ผลผลิตดีและมีราคาสูง จากนั้นเสด็จฯ แปลงนาสาธิตการเกษตรผสมผสานมีพื้นที่ ๒ งาน โดยปลูกกะเพรา ผักหวาน มะเขือเปาะ กระชาย พริก และมะละกอแขกดำดำเนิน ซึ่งเป็นพันธุ์ท้องถิ่น ผลผลิตที่ได้นำไปแจกจ่ายให้แก่กำลังพลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าอีกด้วย

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

กับพระราชกรณียกิจ

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

วิระชัย ฌ นคร

ผู้อำนวยการสวนพฤกษศาสตร์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นศูนย์รวมใจของพสกนิกรชาวไทย ด้วยน้ำพระทัยที่เปี่ยมล้นไปด้วยพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณอันไพศาล ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้พสกนิกรประชาราษฎร์มีความสุขและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยพระวิริยะ อุตสาหะ และด้วยความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรที่มีต่อพสกนิกรของพระองค์ จึงได้ทรงงานหนักตรากตรำเพื่อราษฎรของพระองค์มาโดยตลอด

เป็นระยะเวลายาวนานกว่า ๕๐ ปี แม้จะทรงเหน็ดเหนื่อย แม้ว่าพื้นที่ที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินจะอยู่แสนไกล เป็นท้องที่ทุรกันดาร การเดินทางยากลำบาก หรือมีอันตราย เพียงใดก็ตาม พระองค์ได้เสด็จฯ ไปถึงและทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ของปวงพสกนิกรอย่างสม่ำเสมอ

ภาพที่พระองค์เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในท้องถิ่นแดนไกลจากเหนือจรดใต้ เป็นที่ประจักษ์แจ้งตรงตราแก่พสกนิกรชาวไทยทุกคน ทรงโปรดที่จะซักถามถึงทุกข์สุข และปัญหาความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เองอย่างใกล้ชิด ด้วยพระจริยวัตรที่อ่อนโยน งดงาม และด้วยความตั้งพระทัยที่แน่วแน่ที่จะแก้ไขปัญหาและหาแนวทางที่จะบรรเทาทุกข์ของราษฎร จึงบังเกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เอื้อประโยชน์สุขแก่ราษฎรมากมายหลายร้อยโครงการทั่วทุกภาคของประเทศไทย ทรงอุทิศพระองค์ ทรงสละเวลาและพระราชทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนงานในโครงการพระราชดำริต่างๆ ที่ครอบคลุมทั้งคน สัตว์ พืช ป่าไม้ ศิลปวัฒนธรรม





และสิ่งแวดล้อม นานาประการ นับเป็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่แก่แผ่นดินสยามยิ่งนัก

หากจะกล่าวถึงพระราชกรณียกิจในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ได้ทรงเหน็ดเหนื่อยตรากตรำเพื่อราษฎรนั้นมีมากมายนัก เมื่อประมวลให้ต้องแท้แล้วสามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น ๔ ประการหลักคือ พระราชกรณียกิจด้านความมั่นคงของชาติ ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการยกระดับสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรให้มีชีวิตที่ดีขึ้น และพระราชกรณียกิจอื่นๆ อาทิ การทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม หรือการเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่างๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นผลดีของประเทศไทยอย่างมหาศาล จะเห็นได้ว่าพระราชกรณียกิจทั้งสิ้นทั้งปวงของพระองค์นั้น แท้จริงแล้ว ได้มุ่งเน้นอำนวยประโยชน์สุขแก่พสกนิกรทุกหมู่เหล่า ครอบคลุมไปทุกหนทุกแห่งและได้ช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นโดยตรง

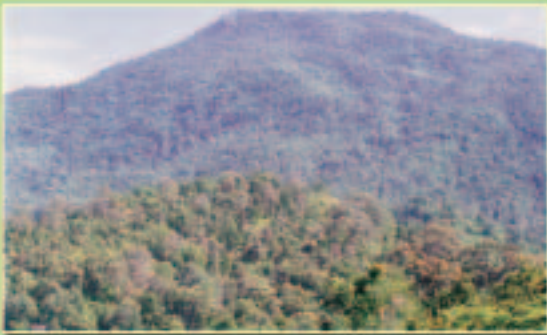
ทรงเป็นนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พระราชกรณียกิจทั้งหลายทั้งปวงนั้นได้ประจักษ์แจ้งถึงสายพระเนตรอันยาวไกล พระอัจฉริยภาพอันเลิศล้ำ และพระราชปณิธานอันแน่วแน่ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในฐานะสมเด็จพระแม่ของพสกนิกรชาวไทยทุกคน ที่ทรงคอยดูแล บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ร่วมทุกข์ร่วมสุขเสมอมามิทรงว่างเว้น อีกทั้งทรงให้ความสนพระราชหฤทัย และทรงมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความ

เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันของการดำรงชีวิตระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติซึ่งต่างต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อย่างยากที่จะหาผู้ใดเทียบได้ พระองค์ทรงเป็นนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญยิ่งของประเทศ ดังผลปรากฏชัดเจนจากโครงการพระราชดำริต่างๆ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งถือได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งแห่งการเริ่มต้นที่ช่วยพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์สร้างระบบความสมดุลแห่งธรรมชาติคืนสู่แผ่นดิน จากพื้นที่ที่เคยแห้งแล้ง ร้อนระอุ ขาดความอุดมสมบูรณ์ ได้กลับกลายมาเป็นผืนแผ่นดินแห่งความเขียวขุ่ม อุดมสมบูรณ์ สดใสด้วยพสกนิกรนานาพันธุ์ รมรื่นด้วยร่มเงาแห่งแมกไม้ไม่น้อยใหญ่นานาชนิด และสีสนของเหล่าสัตว์ป่ามากมายที่เพิ่มจำนวนขึ้นตลอดเวลา ดังพระราชดำริสบางตอนในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ความว่า

“...ข้าพเจ้าขอชี้แจงว่าเพราะเหตุใด เราจึงควรรักษาป่าไม้ ไม่ใช่เพียงเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าเท่านั้น แต่เหตุผลที่สำคัญที่สุดคือ แหล่งน้ำและพวกเรามาจะรู้คุณของแผ่นดิน เราเรียกแผ่นดินนี้ว่าแผ่นดินแม่ ก็เพราะแผ่นดินนี้เป็นที่เกิดและเลี้ยงดูคนไทยมากกว่า ๗๐๐ ปี ควรที่เราทั้งหลายจะบำรุงรักษาแผ่นดินให้คงความอุดมสมบูรณ์ไว้...”

จากการที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงงานหนักตรากตรำพระวรกายเคียงคู่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยพระบรมวงศ์ ณ ทุกพื้นที่



ในประเทศไทย เมื่อได้ทอดพระเนตรทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้อันเป็นมรดกที่ล้ำค่ายิ่งของประเทศ ทรงตระหนักดีว่า ทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทยกำลังลดน้อยลงอย่างน่าเป็นห่วง ทั้งโดยธรรมชาติและน้ำมือของมนุษย์ และผลจากการกระทำเหล่านี้ได้กลายเป็นสาเหตุเบื้องต้นของความยากลำบากในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะจะไม่มีอาหาร ไม่มีที่ทำกิน ไม่มีแผ่นดินที่ร่มเย็นได้อาศัย เนื่องด้วยป่าคือต้นกำเนิดของปัจจัย ๔ ของมนุษย์ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติ ซึ่งหากอยู่ในภาวะสมดุลแห่งระบบธรรมชาติ ย่อมก่อให้เกิดความผาสุกของสรรพสิ่งที่มีชีวิตบนโลกนี้

ทรงพยายามที่จะให้ราษฎรทุกคนได้เกิดความรัก ความหวงแหน ความผูกพันในทรัพยากรธรรมชาติ ต่างๆ ทั้งป่า พรรณพืช สัตว์ป่า โดยทรงทราบดีว่า



หากจะรักษาป่าไม้ไว้ให้ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความรู้สึกรักและหวงแหนต่อต้นไม้ทุกต้นให้เกิดขึ้นไปในหัวใจของราษฎรก่อน การอนุรักษ์และรักษาป่าไม้จึงจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้นพระองค์จึงมีพระราชดำริที่จะหาทางรักษาป่าที่เหลืออยู่ควบคู่กับการสร้างป่าทดแทนที่ถูกทำลายไป

ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริมุ่งในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และเกษตรกรรม สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชดำริมุ่งในการอนุรักษ์ป่าไม้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทย ดังพระราชดำรัสในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ความตอนหนึ่งว่า

“...พระเจ้าอยู่หัวเป็นน้ำ ฉันทจะเป็นป่า ป่าที่ถวายความจงรักภักดีต่อหน้า...”

นอกจากนี้ยังมีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ ความว่า

“...ถ้าเราตัดป่ามาก ๆ ข้าพเจ้าเกรงว่าน้ำของเรานี้ก็หมดไป ค่อย ๆ ร่อยหรอไปไม่สมดุลกับการเกิดของประชากรที่ต้องใช้น้ำ ป่าไม้ที่ซึมซับน้ำฝนไว้ใต้ดิน เรียกว่าทำน้ำใต้ดินแล้วค่อย ๆ ระบายมาเป็นธารน้ำ เป็นลำคลอง เป็นแม่น้ำที่เราได้ใช้กันเสมอมา เราจึงควรถนอมรักษาป่าไว้ให้คงอยู่เป็นต้นน้ำลำธาร เพื่อว่าลูกหลานเราจะได้ไม่ลำบาก...”

จากพระราชดำรัสในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถข้างต้นนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงพระราชปณิธานและความเข้าพระราชนิหิตอย่างลึกซึ้งของความสัมพันธ์

และความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมายหลายด้าน อันเกี่ยวเนื่องกับทรัพยากรป่าไม้จึงบังเกิดขึ้น อาทิ โครงการป่ารักษน้ำ ซึ่งจากโครงการนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของพระองค์ที่พระราชกรณียกิจเกิดความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพราะป่านั้นเป็นที่อยู่อาศัย เอื้อประโยชน์ให้แก่ราษฎร โดยทรงชักจูงให้ราษฎรลงมือปลูกป่ากันเอง เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาป่าร่วมกันอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

สานต่อพระราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในการปลูกป่า พระองค์มีพระราชดำริสำหรับการเลือกพื้นที่ในการปลูกป่านั้นว่าไม่จำเป็นต้องเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ทุกหนทุกแห่งที่เป็นพื้นที่ว่างสามารถปลูกต้นไม้ได้ ทั้งนี้พระองค์มีพระราชประสงค์ให้ทุกคนในพื้นที่ช่วยกันปลูกป่าร่วมกันโดยทรงเน้นให้ใช้ต้นไม้ ๓ ประเภท ตามพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้แก่ **ไม้ใช้สอย** ประเภทไม้โตเร็วสามารถเจริญเติบโตทดแทนได้ กล่าวคือ ปลูกแล้วต้องให้ราษฎรสามารถตัดมาใช้ประโยชน์ทำฟืนได้ภายใน ๒-๓ ปี อาทิ สะเดา ชีเหล็ก ไม้หาด มะกอกเกลื่อน **ไม้ผลหรือไม้กินได้** ได้แก่ ต้นไม้ที่จะให้ผลผลิตได้ในระยะสั้นๆ เป็นไม้โตเร็ว อาทิ มะม่วง ขนุน **ไม้เศรษฐกิจ** คือไม้ที่เติบโตเป็นป่าให้ความชุ่มชื้นแก่ผืนแผ่นดินได้ในอนาคตระยะยาว และสามารถนำไปใช้ในการปลูกสร้างบ้านเรือนได้ด้วย

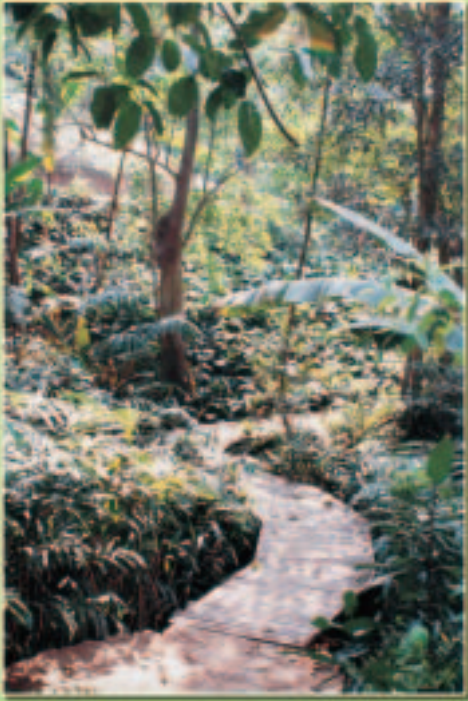
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงดำเนินการสานต่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติ โดยพระราชทานนโยบายการจัดตั้งหมู่บ้านป่ารักษน้ำ และโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ขึ้น เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ยากจน ไม่มีที่ทำกิน แต่มีความขยันขันแข็ง ให้มีบ้านอยู่อาศัย และให้ทำหน้าที่คอยดูแลรักษาต้นไม้ ปลูกต้นไม้ โดยทรงมีพระราโชบายที่สำคัญ คือ ให้คนกับป่าอยู่ร่วมกัน ให้ป่าอยู่กับคนได้ คนอยู่กับป่าได้โดยไม่มี การทำลาย ให้มีความรู้สึกเสมือนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และปลูกจิตสำนึกให้มีการรักษาเหมือนเป็นสมบัติของตนเอง

เมื่อตั้งเป็นหมู่บ้านป่ารักษน้ำแล้วจึงได้พระราช-



ทานพระราชดำริให้มีการส่งเสริมอาชีพขึ้นในหมู่บ้าน อันเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนอีกด้วย จึงนับได้ว่าสอดคล้องกับแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นแบบอย่างแห่งการพัฒนาที่นักวิชาการได้ยึดถือปฏิบัติ อยู่ในขณะนี้ และเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกป่าด้วยพลังมวลชนที่แพร่หลายในปัจจุบัน

โครงการพระราชดำริทั้งหลายได้แสดงถึงพระปรีชาสามารถ พระวิริยะอุตสาหะในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในการอนุรักษ์ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และฟื้นฟูให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทย ยังมีอีกมากมายหลายโครงการ ได้แก่ โครงการพระราชทานธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต โครงการอนุรักษ์ป่าบาลาฮาลาในพระราชดำริ โครงการอนุรักษ์ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด หรือป่าลุ่มต่ำผืนสุดท้ายในพระราชดำริ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่เป็นกลไกเชื่อมโยงกันที่สำคัญทำให้ทรัพยากรป่าไม้ทั้งประเทศได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในพื้นที่เป็นอย่างดี เป็นแนวทางให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างกลมกลืนและมีความสุข ด้วยพระองค์ทรงตระหนักดีว่า เมื่อทุกคนมีความเข้าใจว่าการพิทักษ์ป่า คือการรักษาชีวิตของทุกคน และจะยังเป็นมรดกสืบทอดไปสู่ลูกหลานทุกคนก็พร้อมใจกันดูแลรักษาป่าเพิ่มมากขึ้น เป็นบท



พิสูจน์ว่าคนกับป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างมีความสุข

พระเมตตาสู่แผ่นดินไทย

นอกจากนี้พระองค์ได้ทรงริเริ่มโครงการพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันล้ำค่าของประเทศไทยไว้ อาทิ โครงการสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ โครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการคืนช้างป่าสู่ธรรมชาติตามพระราชดำริ โครงการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สวนป่าสิริกิติ์ โครงการสถานีสธิตและถ่ายทอดการเกษตรในพระราชดำริ ฯลฯ ล้วนเป็นโครงการที่เกิดผลชัดเจนและสร้างจิตสำนึกเป็นอย่างดีให้แก่ผู้มีส่วนร่วม และยังสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ทุกคน ทุกสิ่งที่อยู่ใต้พระบรมโพธิสมภาร ได้รับการดูแลเอาใจใส่ให้มีชีวิตที่เป็นสุขโดยทั่วกัน

โครงการพระราชดำริเหล่านี้เป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของโครงการพระราชดำริในพระองค์ที่เกิดขึ้นด้วยพระเมตตาบารมี และน้ำพระราชหฤทัยที่ยิ่งใหญ่ในสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงสร้างขึ้นไว้เหนือผืนแผ่นดินไทย เพื่อพสกนิกรชาวไทยทุกคน ก่อนที่

ทรัพยากรป่าไม้อันเป็นขุมทรัพย์ที่ล้ำค่ายิ่งของประเทศไทยจะถึงวันแห่งการสูญสลายจากแผ่นดินไทย เป็นที่ซาบซึ้งในหัวใจของพสกนิกรทุกหมู่เหล่า ไม่เพียงแต่ภายในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ยังเป็นที่แซ่ซ้องสรรเสริญถึงพระอัจฉริยะภาพไปทั่วโลกอีกด้วย ทรงได้รับการน้อมเกล้าฯ พระเกียรติคุณด้วยการถวายรางวัลเกียรติยศมากมาย อันเนื่องมาจากพระราชกรณียกิจที่พระองค์ทรงตรากตรำงานหนักที่ยาวนานมาอย่างต่อเนื่อง แต่ที่สำคัญก็คือ เดียวนี้คนไทยเรา ได้มีคุณตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และสมดุลงานแห่งธรรมชาติ และเมื่อป่าไม้คงอยู่ แหล่งต้นน้ำลำธารก็คงอยู่ เกิดความชุ่มชื้น มีแหล่งอาหาร ที่กำบังและที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ และยังมีผลถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เกษตรโดยรวม ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ ได้มีน้ำกินน้ำใช้ น้ำทำการเกษตร โดยทั่วถึงกัน พื้นดินทุกหนแห่งของประเทศได้ฟื้นคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

แม้พระองค์จะทรงมีพระชนมายุครบรอบ ๗๑ พรรษา ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ นี้ แต่มิได้เป็นอุปสรรคแต่ประการใด ยังทรงงานหนักตรากตรำพระวรกายเป็นเวลาที่ยาวนานมากกว่า ๕๐ ปี ยังคงปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่ต้องทรงดำเนินการต่อเนื่องอยู่อย่างมากมาย และซ้ายังเพิ่มขึ้นอีก ครอบคลุมไปทั่วประเทศ ในฐานะพระแม่เจ้าชาวไทยและพระราชินีของแผ่นดินนี้ เพื่อทะนุบำรุงประชากราษฎรของพระองค์ให้มีความสุขอย่างทั่วถึงกัน

ภาพของพระองค์ที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเคียงคู่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศ์ ได้ทำให้ชาวไทยทุกเขตแดนวันต่างแซ่ซ้องสดุดี เปี่ยมไปด้วยความจงรักภักดี และเปี่ยมล้นไปด้วยความสุขโดยทั่วกัน



ศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่า

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

ศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณบ้านห้วยม่วง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ห่างจากที่ว่าการอำเภอสวนผึ้งไปทางชายแดนไทย-พม่า ประมาณ ๒๗ กิโลเมตร มีความเป็นมาสืบเนื่องมาจากพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ความตอนหนึ่งว่า

“...ขอให้สร้างป่าโดยมีคนอาศัยอยู่ด้วย โดยไม่ทำลายป่า คือต้องช่วยเขาเหล่านั้นจริงๆ ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร เช่น มีที่ดินทำกิน มีน้ำ ให้การศึกษา ส่งเสริมงานศิลปอาชีพต่างๆ ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเขาอยู่ได้แล้ว เขาจะได้ช่วยดูแลป่า...”

พระราชดำริส ดั่งกล่าว พระราชทานแก่ข้าราชการบริพารและข้าราชการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนองงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทุกครั้งที่มีการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรทุกภูมิภาคของประเทศ เริ่มแต่การเกิดขึ้นครั้งแรกของโครงการป่ารักษ์น้ำ ที่จังหวัดสกลนคร และขยายผลไปสู่โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ในพื้นที่อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และพัฒนาไปสู่รูปแบบโครงการสวนป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดราชบุรี

นับจากช่วงเวลาที่ มีพระราชดำริสและพระราชทานแนวพระราชดำริ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร และการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนให้อยู่ร่วมกับป่าอย่างกลมกลืนต่อเนื่องมาโดยตลอด ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนองพระราชดำริแปลงไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการสวนป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ก่อกำเนิดขึ้นด้วยความร่วมมือระหว่างมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองทัพบก และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก



พระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) จัดทำถวายนวโรกาสที่ทรงมีพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบในปี ๒๕๓๕ ซึ่งต่อมาสวนป่าแห่งนี้ได้รับพระราชานุญาตให้เปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ดังที่ท่านผู้หญิงสุประภาดา เกษมสันต์ อดีตราชเลขาฯ ในการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เคยกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า



“สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชเสาวนีย์มานานกว่า ๑๐ ปีแล้ว ที่หวังจะทรงเห็นพื้นที่สักแห่งหนึ่งที่ใช้เป็นที่รวบรวมพันธุ์ไม้ป่าของไทย ที่ขึ้นในท้องที่ต่างๆ ไว้ในแหล่งเดียวกัน ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะหามาได้ และสามารถรอดตายได้ เพื่อให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาพรรณไม้ป่าของเมืองไทยในอนาคต อีกทั้งเป็นแหล่งขยายพันธุ์เพื่อมีให้ไม้ไทยของเราต้องสูญพันธุ์ และที่สำคัญอย่าให้ประชาชนต้องเดือดร้อน ให้เป็นที่ระคายเคืองเบื้องพระยุคลบาท”

จากวันนั้นสู่วันนี้ ณ ศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์



จากวันเริ่มต้นโครงการสภาพป่าในอดีตสู่วันนี้ ณ ศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ มีเนื้อที่ทั้งหมด ๓,๐๐๐ ไร่ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าฝั่งซ้ายของแม่น้ำภาชี มีขอบเขตบางส่วนติดกับแม่น้ำภาชีและมีอาณาบริเวณครอบคลุมแก่งส้มแมว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่ง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย สภาพป่าไม้ดั้งเดิมเป็นป่าเต็งรังผสม มีพันธุ์ไม้ที่สำคัญคือ เต็ง รัง รกฟ้า แดง ประดู่ มะค่าแต้ ตีนนก ฯลฯ และมีไม้พื้นล่างเป็นพวกไผ่รวก ไผ่เพ็ก กำลังได้รับการพลิกฟื้นผืนป่าแห่งนี้ที่ถูกบุกรุกทำลายจนมีสภาพเสื่อมโทรมกลับคืนสู่สภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ทั้งการรวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์ไม้ในท้องถิ่นดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพันธุ์ไม้หายาก รวมทั้งให้เป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์ไม้ไผ่หวานและสมุนไพรในประเทศไทย และเป็นแหล่งให้การศึกษาคือ ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องระบบนิเวศวิทยา



การพัฒนาไปสู่การศึกษาเรียนรู้เชิงนิเวศวิทยาและส่งเสริมอาชีพ

การพัฒนาศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่าฯ แห่งนี้ ก่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อย (กะเหรี่ยง) ในพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ อาทิ กรมป่าไม้ กรมประมง กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร จังหวัดทหารบกราชบุรี และศูนย์ศิลปาชีพ ในการเป็นพี่เลี้ยง สนับสนุนถ่ายทอดความรู้โดยให้ประชาชนในชุมชนฝึกปฏิบัติเรียนรู้จากการทำงานจริง



การดำเนินงานที่ผ่านมา มีการจัดสร้างเรือนเพาะชำกล้าไม้ขยายพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ โดยการเพาะขยายเมล็ดพันธุ์ที่เก็บจากธรรมชาติและที่หาจากพื้นที่อื่นๆ จนถึงขณะนี้รวมพันธุ์ไม้ได้มากกว่า ๓๐๐ ชนิดแล้ว นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมสาธิตแปลงระบบวนเกษตร โดยการปลูกไม้ผลยืนต้น ซึ่งจะทำให้การปลูกไม้ได้เริ่มเป็นไม้พื้นล่างให้กับป่า เช่น ไพล กระวาน ข่า เมียง เป็นต้นและไม้โตเร็วเป็นแนวกำบังลมผสมแซมด้วยไม้ใช้สอยระยะสั้น ปลูกขุนุน บอระเพ็ด ควบคู่ไปกับการส่งเสริมอาชีพ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงสัตว์ คือ หมูพันธุ์กะเหรี่ยง และอาชีพเสริมรายได้ ด้วยการส่งเสริมการปั้นเครื่องดินเผา การจักสาน การทอผ้า ตลอดจนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม รวมทั้งเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่า

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณแห่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีต่อพสกนิกรทุกชนชั้น ไม่ว่าจะประชาชนชาวไทยหรือชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ได้ส่งผลให้ ๑๐ ปีของการฟื้นฟูและปลูกป่าเสริมได้พลิกฟื้นร่มเงาป่าที่เติบโตสูงใหญ่ ชุ่มชื้น เป็นป่าใหม่ แหล่งรวมศูนย์นันทนาการ ภัตตาคารอาหาร (Food Bank) และถิ่นพำนักของนกป่านานาชนิดกว่า ๑๐๐ ชนิดที่อาศัยร่มเงาผืนป่าแห่งนี้ อาทิ นกขุนแผน นกกระรางหัวหงอก นกขุนทอง และนกหัวขวานที่ส่งเสียงร้องในยามเช้าและสามารถพบเห็นตัวได้ไม่ยากเหมาะสำหรับนักดูนกอีกแห่งหนึ่งที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นตัวอย่างแห่งความสำเร็จ สำหรับการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบ “แหล่งท่องเที่ยวเชิงวิชาการ” ได้อย่างสมบูรณ์แบบแก่ประชาชนผู้สนใจโดยทั่วไป



โกวิทย์ พงศ์อนันต์

หากท่านใดสนใจศึกษารายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมติดต่อได้ที่ศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โทรศัพท์ ๐๓๒-๓๒๙๒๐๐ ในการนี้ใคร่ขอขอบพระคุณ นายโกวิทย์ พงศ์อนันต์ นักวิชาการป่าไม้เขต ๗ และนายประเสริฐ นกแย้ม เจ้าพนักงานป่าไม้ ๕ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในครั้งนี้อย่างดี

ป่ากุหลอง

บ้านช้างป่า



ชัยณรงค์ ดุดดีมี

หัวหน้าโครงการฟื้นฟูอาหารช้างป่ากุหลอง

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเลย

ช้างป่า : ปัญหาในหลากหลายพื้นที่

ช้างป่าในประเทศไทย ประมาณกันว่ามีอยู่ราว ๒,๐๐๐ ตัว กระจายอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่ว่าจะเป็นอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือป่าสงวนแห่งชาติบางแห่งที่เตรียมการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือเขตอุทยานแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีผืนป่าบางผืนที่พบว่าเคยมีช้างป่าอาศัยอยู่ แต่ปัจจุบันช้างป่าได้สูญพันธุ์จากพื้นที่ไปแล้ว เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา จังหวัดระนอง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา จังหวัดลพบุรี

การกระจายตัวของช้างป่าในประเทศไทย ส่วนใหญ่ที่ยังเหลืออยู่ ก็เฉพาะผืนป่าอนุรักษ์ที่เป็นผืนใหญ่ต่อเนื่องกัน เช่น ผืนป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่น ผืนป่าตะวันตก ผืนป่าเขาใหญ่ ผืนป่าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ซึ่งในปัจจุบันช้างป่ากำลังถูกจำกัดพื้นที่อยู่อาศัย โดยการกระทำของมนุษย์ จากการแบ่งผืนป่าโดยเส้นทางคมนาคม โดยชุมชน โดยความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง โดยเครื่องมือเครื่องใช้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ปัญหาต่างๆ เหล่านี้นับวันกำลังทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการเพิ่มขึ้นของประชากร

ช้างป่าในประเทศไทย ได้รับผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์หลากหลายปัญหาแตกต่างกันไปแล้วแต่พื้นที่ อาทิ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากุหลอง จังหวัดเลย ช้างป่าถูกรบกวนโดยชุมชน ที่อาศัยอยู่รอบๆ ๔๐ กว่าหมู่บ้านโดยการเข้าไปเก็บหาของป่า ลักลอบล่าสัตว์ และปล่อยวัว ควาย เข้าไปในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งเป็นการรบกวนทั้งแหล่งน้ำ แหล่งอาหารของช้างป่า และสัตว์ป่าอื่นๆ ผลลัพธ์ก็คือช้างป่าแตกกลุ่มและเปลี่ยนเส้นทางลงมาหากินในพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ

ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผืนป่าและแหล่งดินโป่งที่ช้างป่าเคยอาศัยอยู่ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่การเกษตร โดยเฉพาะการทำไร่สับปะรด ความหอมหวานของสับปะรดเป็นสิ่งเร้าใจให้ช้างโขลงใหญ่ออกมาหากินพืชเกษตรเหล่านั้น จนเกิดปัญหากระทบกระทั่งกับเจ้าของสับปะรดเป็นประจำทุกปี



หรืออย่างปัญหาช้างป่าเขาอ่างฤๅไน รอยต่อ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสระแก้ว เกิดจากการที่มี ถนนมาตัดผ่านทำให้ช้างป่าที่เดินอยู่บนถนนถูกรถชน ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอีก พื้นที่หนึ่งที่ช้างป่าถูกทำร้ายโดยการใช้ไฟฟ้าแรงสูงช็อต ให้ตายเนื่องจากไปกินพืชไร่ของราษฎรที่ปลูกไว้ หรือแม้ กระทั่งพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว จังหวัดหนองคาย ซึ่งเชื่อว่าช้างป่าในอดีตเคยเดินทางไปมา ระหว่างป่าภูวากับผืนป่าของประเทศลาวโดยการว่ายน้ำข้ามแม่น้ำโขง แต่ปัจจุบันมีชุมชนและถนนมาขวางกั้น จึงทำให้ช้างป่าที่ ภูวาวัวถูกจำกัด แหล่งที่อยู่อาศัย และเริ่มขาดแคลนอาหาร ในช่วงฤดูปลูกพืชเกษตร ช้างป่าจึงออกมาหากินพืช เกษตรเป็นประจำ

ภูหลวง : พระบารมีคุ้มครองช้างป่า

ในกรณีของป่าที่ภูหลวง ช้างป่าที่ถูกจำกัด พื้นที่เหมือนกับช้างป่าที่อื่นๆ สัตว์ใหญ่อย่างช้างป่าใช้เวลา ในการเดินทางหากินในหนึ่งวันไม่น้อยกว่า ๑๒ กิโลเมตร กินและถ่ายได้ตลอดเวลา ในอดีตช้างป่าภูหลวงเคย สนุกสนานเพลิดเพลินกับการท่องเที่ยวไพรอันกว้างใหญ่ไพศาล โดยมีแหล่งน้ำแหล่งอาหารเป็นเครื่องนำทาง ต้นฤดูฝน กินหน่อไม้อ่อนที่ภูหลวง ลงโป่งดินที่ภูค้อ - ภูกระแต กินกล้วยป่าที่ภูกระดิง ผึ่งแดดที่ผาหล่มสัก ฤดูหนาว นัดพบรักที่ทุ่งกระมัง ฟังเสียงลมลอยยอดสนบนน้ำหนาว หลบร้อนที่ป่าไทรทองตาดหมอก ตะเบาะ - ห้วยใหญ่ แวะเล่นน้ำตกห้วยไผ่ที่ภูเรือ และกลับมาเยี่ยมถิ่นเก่าที่ ภูหลวงอีกครั้ง

กาลเวลาผ่านไป สัตว์ ๒ เท้า ลำตัวตั้งตรง ที่เรียกว่า คน เดินทางตามรอยช้างป่าเหมือนสัตว์ป่าน้อย

ใหญ่ทั่วไป พืชผักผลไม้ข้างกินได้ คนกินได้ ลำห้วย น้ำใสๆ ข้างกินได้ คนกินได้ ไร่เชื้อโรค ไร่สารเคมี และสุดท้ายก็ยึดเส้นทางว่าเป็นของตน ยึดแหล่งน้ำว่าเป็น เชื้อนของฉนั้น เส้นทางเดินของข้างถูกตัดขาดไม่สามารถ ไปเยี่ยมญาติที่ภูเรือ ภูกระดิง ไทรทอง ตาดหมอก ตะเบาะ-ห้วยใหญ่ น้ำหนาว หรือพบรักเก่าที่ทุ่งกระมัง ได้ดังเดิมอีกแล้ว

ถ้ามองในด้านการสืบต่อเผ่าพันธุ์ การขยาย-พันธุ์ ที่กำลังถูกล้อมกรอบให้เล็กลงทุกวินาที ไม่ช้า ช้างป่าก็เกิดการผสมกันเองภายในเขตพื้นที่นั้น ซึ่งจะ ทำให้สายเลือดชิดเข้าทุกขณะ ความแข็งแรง การเจริญ เติบโตเริ่มน้อยลงไป ไม่ช้าไม่นาน ช้างป่าเหล่านั้นก็จะ สูญพันธุ์ไปในที่สุด

เราเคยคิดกันบ้างไหมว่าปัญหาการบุกรุกล้ำ เขตแดนระหว่างพื้นที่ของข้างกับพื้นที่ของคนเกิดขึ้นเกือบ ทุกที่ในประเทศไทยมองกันให้ดีช้างป่าออกไปหากินพืช เกษตรครึ่งไหน คนจะกล่าวหาว่าข้างบุกรุกที่ทำกิน ใน ขณะที่คนที่เข้าไปเหยียบย่ำผืนป่า ตัดไม้ สร้างถนน แบ่งแยกผืนป่าไม่เคยคิดว่าตนเองบุกรุกที่ทำกินของข้างเลย

ผืนป่าที่เป็นบ้านของช้างป่าและสัตว์ป่าอื่นๆ ถึง เวลาที่จะเป็นบ้านที่แท้จริงแล้วหรือยัง เพื่อให้สัตว์ป่า เหล่านี้เป็นผู้รับผลประโยชน์โดยตรงจากผืนป่า ส่วน มนุษย์ควรจะได้รับเพียงผลประโยชน์ทางอ้อม ที่มูลค่า มหาศาลไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ อากาศที่ บริสุทธิ์ ความร่มเย็นที่ปกคลุมทั่วทั้งผิวโลก เท่านั้น ก็ น่าจะมากพอแล้วสำหรับมนุษย์ที่ใช้ประโยชน์จากผืนป่า มากมายแล้ว หากยังจะต้องใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่า กันต่อไป ก็ควรจะช่วยกันสร้างขึ้นใหม่ด้วยมือของ มนุษย์เอง



มีหลายหน่วยงาน หลายองค์กร พยายามแก้ไข ปัญหาเพื่อไม่ให้ช้างป่าออกมาหากินนอกเขต โดยการ ขุดหลุมดัก กั้นรั้วลวดหนาม ทำรั้วไฟฟ้า บางแห่งได้ผล บางแห่งไม่ได้ผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ เหตุ บัศจรรย์และสิ่งเร้าต่างๆ ที่ทำให้ช้างต้องออกมา ไม่ว่าจะ เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร แหล่งดินโป่ง ความหนาวเย็น ของอากาศ ความแห้งแล้ง หรือมนุษย์ที่เข้าไปรบกวน ช้างป่าเหล่านี้ที่อยู่อย่างไม่หยุดหย่อน

โครงการฟื้นฟูอาหารช้างป่าภูหลวงอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ จังหวัดเลย เป็นอีกโครงการหนึ่ง ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการ ปลูกป่าพืชอาหารช้าง สร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร ให้กับช้างป่า ที่อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง และได้มีการจัดทำแนวรั้วป้องกัน ช้างป่าไม่ให้ออกไปหากิน นอกเขตป่า ซึ่งนับว่าเป็นความโชคดีของช้างป่าภูหลวง อย่างมาก

เที่ยวภูหลวง : ศึกษาวิถีชีวิตของช้างป่า

ภูหลวงมีความหมายว่าเขาที่สูงใหญ่ หรือ หมายถึงภูเขาของพระเจ้าแผ่นดินก็ได้ นับเป็นมงคล นามที่บรรพบุรุษได้ตั้งชื่อไว้ ภูแห่งนี้เกิดจากการยกตัว ของพื้นผิวโลก และดินส่วนที่อ่อนถูกพัดพาลงสู่พื้นที่ส่วน ต่ำคงเหลือหินซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนที่แข็งไว้เป็นภูเขา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง ถูกกำหนดให้เป็น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ มีเนื้อที่ประมาณ ๘๔๘ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๕๓๐,๐๐๐ ไร่ ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอวังสะพุง อำเภอ



ภูเรือ อำเภอด่านซ้าย อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย และ ได้กำหนดพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงขึ้นใหม่เมื่อ วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ เนื่องจากมีการ ผนวกพื้นที่เพิ่มเติมและเพิกถอนพื้นที่บางส่วน มีเนื้อที่ ประมาณ ๘๘๗ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๕๖๐,๕๘๓ ไร่

ป่าภูหลวง มีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติอยู่ใกล้ บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าโคกนกกระบา มีความยาวตลอด เส้นทางประมาณ ๑,๘๗๐ เมตร สูง ๑,๓๘๐ เมตร จาก ระดับน้ำทะเล เส้นทางส่วนใหญ่จะเดินตามพื้นที่ราบและ มีบางส่วนที่มีแนวหินโผล่ ลักษณะดินเป็นดินทรายและ หน้าดินตื้น ซึ่งง่ายต่อการถูกชะล้างพังทลาย ตลอด เส้นทางเดินจะปรากฏสังคมพืชที่เป็นป่าดิบเขา

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิ- อากาศจึงทำให้บริเวณนี้มีความโดดเด่นแตกต่างจาก สภาพป่าบริเวณอื่นๆ ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินทราย และหน้าดินตื้น จึงทำให้ต้นไม้มีลักษณะแคระแกรน และสภาพภูมิอากาศที่มีความหนาวเย็น จึงทำให้ตาม กิ่งก้านและลำต้นของต้นไม้มี มอส เฟิร์น ไลเคน กล้วยไม้ ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ ก่อดำ สนสามใบ กุหลาบขาว กุหลาบแดง และบริเวณ นี้ยังพบพันธุ์ไม้เขตหนาวที่มีเขตการกระจายพันธุ์จาก

ประเทศจีนขึ้นอยู่กับภูหลวง เช่น ไม้สนแดงหรือแปกลม เมเปิลหรือกุ่มแดงและบัวยจีน ไม้พื้นล่างของป่าเป็นพวก หญ้า เฟิร์น กล้วยไม้ดิน จึงเหมาะสมสำหรับศึกษาเกี่ยวกับสังคมพืช เนื่องจากเส้นทางอยู่ใกล้หน่วยพิทักษ์ป่าฯ โอกาสที่จะพบสัตว์ป่าขนาดใหญ่จึงมีน้อย ส่วนมากจะพบเพียงรอยเท้า เช่น รอยเท้าช้าง หม่าใน เก้ง และยังสามารถพบสัตว์ป่าขนาดเล็ก เช่น นกกระรอก เป็นต้น

เส้นทางศึกษาธรรมชาติเส้นนี้ เรียกว่า ลานสุริยันต์ ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพันธุ์ไม้และทิวทัศน์ในบริเวณนี้หลายครั้ง

หากสนใจที่จะชมวิทิวทัศน์ หรือน้ำตก ภูหลวง มีน้ำตกอยู่ประมาณ ๒๐ แห่ง เช่น น้ำตกตาดเลย น้ำตกตาดหลู น้ำตกสายรุ้ง หรือวิทิวทัศน์ที่ผาเตลีน ผาสมเด็จ ตามความหมายที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เคยเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรทิวทัศน์บริเวณหน้าผาแห่งนี้

พื้นที่โครงการฟื้นฟูอาหารช้างป่าภูหลวง เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีศักยภาพในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศน์ มีแหล่งศึกษาธรรมชาติหรือห้องเรียนธรรมชาติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของช้างป่าในแต่ละวัน ในแต่ละช่วงฤดูกาล เราสามารถเฝ้าดูพฤติกรรมของช้างป่าได้โดยการเฝ้าดูอยู่บนห้าง (บ้านบนต้นไม้) ซึ่งเราจะเห็นความน่ารักของช้างป่าที่อยู่กันเป็นครอบครัว การหยอกล้อกันอย่างมีความสุข หลายคนเคยเข้าไปเที่ยวในป่าแต่ไม่เคยเห็นช้างป่าเลยสักครั้งในชีวิต ถ้าไปภูหลวงไม่ได้เห็นตัวช้าง อย่างน้อยก็ได้เห็นร่องรอย การกินดินโป่ง หรือชี้ช้างแน่นอน นับว่าป่าภูหลวงมีสิ่งที่น่าสนใจอยู่อย่างมากมายที่ท้าทายและรอคอยผู้มาเยือนอยู่ทุกฤดูกาล



สำหรับ ท่านที่สนใจศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตของช้างป่าภูหลวง ทางโครงการก็มีทั้งที่พักและจัดกิจกรรมไว้บริการ เช่น การเดินศึกษาธรรมชาติ ศึกษาพฤติกรรมช้างป่า ดูนก กิจกรรมค่ายอนุรักษ์ การศึกษาดูงานด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้และสัตว์ป่า โดยติดต่อได้ที่ โครงการฟื้นฟูอาหารช้างป่าภูหลวง ตู้ ปณ. ๕๒ ปทจ.เลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๔๒๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๑๖๒๑-๐๕๔๗ หรือ นายชัยณรงค์ ดุดดีม โทรศัพท์ ๐-๑๘๗๓-๔๘๖๕



ราษฎรพิทักษ์ป่า

ตามแนวพระราชดำริที่พึ่งงา

ป่าไม้กับการดำรงอยู่ของมนุษย์

ป่าไม้เป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำ ในทำนองเดียวกัน น้ำก็เป็นจุดกำเนิดของสรรพชีวิต ดังนั้น ป่าไม้ น้ำ และชีวิต จึงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและกัน หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือขาดความสมดุลไป ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบสืบเนื่องเป็นลูกโซ่ถึงกัน ดังที่ประจักษ์แล้วว่า เมื่อพื้นที่ป่าถูกทำลายจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ การทำมาหากิน รวมทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน



ป่าไม้จึงเป็นหนึ่งใน “ปัจจัยแห่งชีวิต” ที่สำคัญ

ป่าไม้ในเมืองไทย สามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ

ประเภทแรก เป็นป่าไม้ผลัดใบ จะเขียวข่มตลอดปี พื้นที่ป่าประเภทนี้ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ ๓๐ ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ แบ่งออกเป็น ป่าชายเลน ป่าชายหาด ป่าพรุหรือป่าบึง ป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้นหรือป่าดงดิบ ป่าสนเขา และป่าดิบเขา

ประเภทที่สอง เป็นป่าผลัดใบ จะเขียวข่มเฉพาะฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้ง ต้นไม้จะผลัดใบเปลี่ยนสีเพื่อลดการคายน้ำ พื้นที่ป่าผลัดใบนี้ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ ๗๐ ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ แบ่งออกเป็นป่าทุ่งหรือป่าหญ้า ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ

กล่าวเฉพาะป่าชายเลน ซึ่งเป็นป่าไม้ผลัดใบ เป็นป่าที่มีคุณประโยชน์อย่างมหาศาลต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเลของประเทศไทย เป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ แหล่งที่อยู่

อาศัย แหล่งสืบพันธุ์และวางไข่ แหล่งหลบภัยของทั้งสัตว์น้ำและสัตว์บก เป็นแหล่งเก็บกักตะกอน
ก้นกรองความสกปรกจากพื้นที่บกที่ถูกพัดพาออกสู่ทะเล ช่วยป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติจาก
ลมพายุ รวมถึงป้องกันการพังทลายของดินบริเวณชายฝั่ง

ป่าชายเลนจึงเป็นแหล่งรวมของความหลากหลายของพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์นานาชนิด
และก่อให้เกิดแหล่งชุมชนซึ่งได้รับประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำ การเก็บพื้นเผาถ่าน ช่วยค้ำจุน
วิถีชีวิตของสังคมชนบทไทยที่พึ่งพิงธรรมชาติ แต่น่าเสียดายที่ปัจจุบันป่าชายเลนของไทยนับวัน
จะลดจำนวนลง เนื่องจากพื้นที่ป่าชายเลนได้ถูกทำลายอย่างหนักจากสาเหตุหลายประการ อาทิ
เช่น การตัดไม้ทำฟืน การเพาะเลี้ยงกุ้ง การทำเหมืองแร่ การทำนาเกลือ เป็นต้น จนยากที่
ป่าชายเลนจะฟื้นตัวขึ้นมาได้ตามธรรมชาติ



ปัญหาป่าชายเลนที่บางเคย

พื้นที่ป่าชายเลนในตำบลบางเคย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา เป็นป่าชายเลนอีก
แห่งหนึ่งในอดีตนั้น มีความอุดมสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้ป่าชายเลนหลากหลายชนิด เช่น โกงกาง
ใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ ตะบูน พังกาหัวสุม โปรงแดง แสม เป็นต้น เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและ
อาหารของสัตว์น้ำ ราษฎรบริเวณนี้ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นนำไม้มา
ใช้สอยในครัวเรือน ทำเครื่องมือประมง และการจับกุ้ง หอย ปู และปลา ตามป่าชายเลน
ซึ่งเป็นอาชีพหลัก

สภาพป่าชายเลนของชุมชนตำบลบางเคยได้เสื่อมโทรมลง เนื่องด้วยสาเหตุหลาย
ประการ แต่ที่สำคัญคือ การที่รัฐให้สัมปทานตัดไม้ในป่าชายเลนเพื่อทำฟืน การให้สัมปทานเพื่อ
ทำเหมืองแร่ในพื้นที่ชายฝั่ง และการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลนของราษฎรเพื่อการทำนาเกลือ
เมื่อถึงเวลาสิ้นสุดสัมปทาน ประกอบกับกิจการเหมืองแร่ดีบุกซบเซา ราคาแร่ตกต่ำ เงินที่
ชาวบ้านเคยได้จากการเป็นลูกจ้างเหมืองแร่หมดสิ้นไปกับความฟุ้งเฟ้อและความฟุ่มเฟือย ชาวบ้าน
เริ่มมองหารายได้ และสิ่งที่จะเป็นอาชีพที่ถาวร แต่สิ่งที่เหลืออยู่ในหมู่บ้าน มีแต่ป่าชายเลน
ที่เสื่อมโทรมและตะกอนทรายจากเหมืองแร่ ป่าชายเลนถูกทำลายไปมากเกินกว่าจะปล่อยให้
ฟื้นฟูตัวเองได้ตามธรรมชาติ

ความคิดที่จะพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชายเลนในที่ที่เคยเป็นเหมืองแร่จึงเกิดขึ้น ราษฎร
บ้านกลาง หมู่ที่ ๖ และบ้านบางพัฒนา หมู่ที่ ๘ ตำบลบางเคย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา เริ่ม
พัฒนาพื้นที่นี้เป็น “ป่าชายเลนชุมชนบางเคย” โดยที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม ช่วยกันส่งเสริม
และพัฒนางานด้านป่าชุมชนในบริเวณอ่าวพังงาที่ครอบคลุมตั้งแต่จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา
และจังหวัดภูเก็ต และมีราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับอ่าวพังงาจำนวน ๑๑๔ หมู่บ้าน โดยเฉพาะ
จังหวัดพังงา มีหมู่บ้านที่อยู่ติดกับป่าชายเลน จำนวน ๖๓ หมู่บ้าน ซึ่งในหลายหมู่บ้านได้มีการ
จัดทำโครงการปลูกป่าชุมชน และโครงการปลูกป่าชายเลนชุมชน เช่นเดียวกับตำบลบางเคยเช่นกัน

สุรพงษ์ สุมาลี กรรมการบ้านกลาง หมู่ ๖ ตำบลบางเคย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา
ผู้เคยทำงานเป็นช่างเครื่องเรือชุดแร่ เล่าว่า

“สัมปทานเค้าให้มา ชาวบ้านไม่รู้เรื่อง ช่วงแรกดี แร่ราคาดี ผมเองแหละเป็นคนทำลาย
ป่า เป็นเรื่องความหลัง ผมจบวิทยาลัยเทคนิค สาขาช่างเครื่องยนต์ ได้ทำงานเป็นช่างเครื่อง
ในเรือชุดแร่ ผมเป็นคนติดเครื่องเองนะ แล้วก็ทำลายป่าบ้านผมเอง ผมทำลายจนเกลี้ยง รบ
จนกลายเป็นทะเลทราย...มันเป็นตราบาปอยู่ในหัวใจ ผมทำลายป่าบ้านผมเอง”



สุรพงษ์ สุมาลี



เขาได้เล่าถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการทำสัมปทานเหมืองแร่ว่า

“เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๓๓ รัฐบาลได้ให้สัมปทาน เรือขุดหาแร่ดีบุกเป็นเศรษฐกิจแร่ หินนํ้า หลังจากได้สัมปทานมาก็ทำการขุดลึก ๗๕ ฟุต กว้าง ๑ กิโลเมตร ยาว ๑๐ กิโลเมตร ป่าก็ถูกทำลาย น้ำในทะเลเป็นสีนํ้ากาแฟ น้ำแดงเลย หลังจากทำลายป่าไปแล้ว เศรษฐกิจชุมชน เวลานั้น รายได้ของแต่ละครัวเรือน ประมาณ ๕๐ บาทต่อวัน บางวันก็ไม่ได้ (จากเดิมที่เคยมี รายได้ ๒๐๐ - ๓๐๐ บาท) สภาพแวดล้อมในทะเล กุ้ง หอย ปู ปลา หหมดไปเลย ชาวบ้านใน หมู่บ้านต้องอพยพไปทำงานต่างจังหวัด ที่ลังกาวิ เพราะการทำมาหากิน กุ้ง หอย ปู ปลา หหมด ไปเลย ไม่มีเหลือเลย”

นอกจากปัญหาการทำเหมืองแร่แล้ว ป่าชายเลนแห่งนี้ยังได้รับผลกระทบจากการบุกรุก พื้นที่ของพวกทำนากุ้ง นอกจากป่าจะถูกทำลายแล้ว ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยตรงกับชาวบ้าน กล่าวคือ บ่อนํ้าจืดที่เคยใช้อุปโภคบริโภคจะมีรสเค็ม จากการที่นํ้าเค็มจาก บ่อกุ้งซึมเข้ามา รวมทั้งปัญหาการปล่อยโคลนเลนจากการขุดลอกบ่อกุ้ง และการปล่อยนํ้าเสีย จากนาุ้งลงทะเล ทำให้สัตว์นํ้าตามชายฝั่ง โดยเฉพาะสัตว์เล็ก ๆ ที่ยังไม่โตเต็มที่ ไม่สามารถ ที่จะอาศัยอยู่ได้

จากสาเหตุต่าง ๆ ข้างต้น ใน พ.ศ. ๒๕๓๖ เริ่มจากชาวบ้าน ๒ - ๓ คน ร่วมปรึกษาหารือที่จะพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนโดยการปลูกป่าทดแทนเพื่อให้เป็นป่าชุมชน เป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกป่าชุมชนที่ทำให้ชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาพื้นที่เหมืองแร่ร้างเป็นทรายให้กลับมาเป็นป่าที่สมบูรณ์อีกครั้ง **สุรพงษ์** เล่าให้ฟังว่า

“ได้ยินจากข่าววิทยุ ข่าวทีวี ข่าวหนังสือพิมพ์ ว่าเค้าทำป่าชุมชน และน่าจะลอง ทำกันดูบ้าง แต่ว่าการลองแรกเริ่ม ชาวบ้านไม่เห็นด้วยเลย ชาวบ้านไม่เห็นด้วย ๙๙ เปอร์เซ็นต์ ไม่เห็นด้วยเพราะเห็นว่า ทำไปเดี๋ยวสัมปทานนั้นจะมา สัมปทานนี้จะมา บอกว่าอย่าไปทำเลย มีการต่อต้านหลาย ๆ กลุ่ม ทำไปก็ไม่มีอะไรดีขึ้น แต่ไม่ได้ห้ามให้ปลูกนะ เค้าไม่เห็นด้วยในความคิด แต่ว่าการปฏิบัติ เค้าไม่ได้ขัดขวาง เราใช้ระบบอหิงสา คือปลูกไปอย่างนั้น ตอนแรกมีคนปลูก แค่ ๑๐ - ๒๐ คน โดยปลูกต้นโกงกางเก็บฝักมาปลูกกันเอง ในเวลา ๒ ปี หลายพื้นที่จาก ๕ ไร่ ๑๐ ไร่ เริ่มปลูกก็เห็นผล ชาวบ้านเห็นผลดีเลยเริ่มเข้ามามีส่วนร่วม พอเรามีแนวร่วม หน่วยงานทางราชการเห็นว่าเราทำจริงก็ให้ความร่วมมือ”



ประจวบ พานทรัพย์

จุดประกายการมีส่วนร่วมจากชุมชน

ประจวบ พานทรัพย์ หัวหน้าสำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สาขาอำเภอเมือง พังงา กล่าวถึงการที่หน่วยงานราชการได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานว่า

“ผมต้องประชุมแกนนำ มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพราะอยากให้ชุมชนสามัคคีกัน ให้ชุมชนเข้มแข็งก็เริ่มปลูกป่า ปลูกได้ ๓ ครั้ง จนกระทั่งญี่ปุ่น โดยสโมสโรลอันมีอาบาชิ รู้ว่าที่บ้านบางพัฒนา บ้านกลางตรงนี้ มีการปลูกป่าอนุรักษ์ เค้าเข้ามาร่วมปลูกป่า เพราะว่าในโลกนี้ต้องปลูกป่า เค้าไม่ได้ปลูกเพื่อคนไทยนะ เค้าปลูกเพื่อโลก นอกจากได้ป่าแล้วยังได้มิตรภาพที่ยิ่งใหญ่ และในปีในวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ ญี่ปุ่นเค้าจะมาอีก ถ้าได้รับพระราชทาน ‘ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต’ ก็จะฉลองพร้อมกันทีเดียว ญี่ปุ่นมาปลูกป่าด้วย มาฉลองตรงด้วย เป็นนิมิตหมายที่ดี”

“ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต” ที่หัวหน้าสำนักงานบริหารจัดการฯ กล่าวถึงนี้ คือธงที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานให้กับชุมชนต่างๆ ที่สามารถดูแลรักษาป่าไม้ในเขตของตน ตามเกณฑ์ซึ่งแบ่งได้เป็น ๓ ชั้น คือ

ชั้นที่ ๑ หมายความว่า ชุมชนสามารถดูแลรักษาป่า ปลูก และใช้ประโยชน์ ในจำนวน ๒๐๐ ไร่ เป็นเวลา ๕ ปี จะได้รับพระราชทานธง พื้นธงเป็นสีฟ้า มีต้นไม้ใหญ่ มีช้าง ๑ เชือก ปรากฏอยู่บนผืนธง

ชั้นที่ ๒ หมายความว่า ชุมชนสามารถดูแลรักษาป่าได้ ๗๐๐ ไร่ เป็นเวลา ๑๐ ปี มีการใช้ประโยชน์ มีการปลูกป่าทดแทน เป็นที่รู้จักทั้งในระดับจังหวัด ระดับประเทศ และในระดับนานาชาติ บนผืนธงจะมีช้าง ๒ เชือก ปรากฏอยู่

ชั้นที่ ๓ หมายความว่า ชุมชนสามารถดูแลรักษาป่าตั้งแต่ ๑,๐๐๐ ไร่ขึ้นไป เป็นระยะเวลา ๑๐ ปีขึ้นไป และเป็นที่ยูจิกของโลก มีอาชีพเสริม มีรายได้ มีการอนุรักษ์ป่าได้เป็นอย่างดี บนผืนธงจะมีช้าง ๓ เชือก

สวัสดิ์ วาหารักษ์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำซึ่งเป็นแกนนำในการปลูกป่าชุมชน ได้กล่าวเสริมถึงการร่วมแรงร่วมใจในการปลูกป่าจนมีความสมบูรณ์ได้จนทุกวันนี้ ว่า

“หลังจากที่ป่าถูกทำลายจากสัมปทานเรือซูด เมื่อปี ๒๕๓๕ เริ่มปลูกป่า อาชีพก็ยังไม่ดีขึ้น ผมแยกหมู่บ้านวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ผมเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้าน ๘ เสร็จแล้วก็พัฒนาให้ความเจริญ ความสะอาดสบายความอยู่ดีกินดีของหมู่บ้าน ก็ค่อยดีมาเรื่อยๆ ตั้งแต่ปลูกป่า เศรษฐกิจก็ดีขึ้น ปลูกป่าได้พันกว่าไร่ เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น ไม่ต้องไปทำงานต่างพื้นที่ ถ้าไม่ขี้เกียจวันหนึ่ง ๒๐๐ - ๓๐๐ บาท

ผลดีอีกอย่าง เราสามารถพูดได้เลยว่า เราสามารถคุมกำเนิดบ่อเลี้ยงกุ้งในเขตบ้านเรา พอเราปลูกป่าตรงนี้ ชาวบ้านก็ไม่สามารถขยายบ่อได้แล้ว เพราะพื้นที่รอบๆ เราปลูกป่าหมด ผมเองผมก็ยังเลี้ยงกุ้งอยู่ แต่เราไม่ทำลายป่า ผมเป็นคนอนุรักษ์ป่า

ป่าที่ชาวบ้านร่วมกันปลูกมี ๒ ป่า ฟากหนึ่งเป็นป่าของ ปตท. ได้งบประมาณจากโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ มีเนื้อที่ ๑,๙๙๙ ไร่ แต่อีกฟากเป็นป่าชุมชนของตำบลบางเตย ของ หมู่ ๖ และหมู่ ๘ รวมทั้งหมด ๒,๗๐๐ ไร่ แต่ก็ยังปลูกไม่เต็มพื้นที่ เมื่อตอนที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ มา มีรับสั่งไว้ว่า **‘ให้พัฒนาต่อๆ ไป อย่าให้หยุดอยู่กับที่ ทุกครัวเรือนต้องให้ความสำคัญ’** หมู่บ้านนี้ต้องเข้มแข็งขึ้น เหมือนดั่งคำที่ว่า ‘รวมพลังสามัคคี



สวัสดิ์ วาหารักษ์



เป็นที่ตั้ง และมุ่งหวังพัฒนาต่อหน้าทีร่วมแรงร่วมใจเพื่อความดี เพื่อเป็นศักดิ์ศรีให้บ้านเรา' ให้ สอดคล้องกับที่ทรงรับสั่งไว้ เป้าหมายคือทุกสิ่งทุกอย่างต้องร่วมมือกัน”



มานพ งามทรัพย์

มานพ งามทรัพย์ กำนันตำบลบางเตย ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงการปลูกป่าเฉลิม- พระเกียรติว่า “การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ นอกจากไม่ทำลายแล้ว มีวางกฎเกณฑ์ว่าตัดไม้ ต้นหนึ่ง ปลูกกลับมาสิบต้น หรือว่าตัดต้นปลูกห้าต้น ป่าเฉลิมพระเกียรติของเราปัจจุบันมี ๑,๔๐๐ ไร่ แต่ป่าชุมชนมี ๑,๓๐๐ ไร่ ชุมชนใช้ได้ ที่ยังไม่ได้ปลูกยังมีอีกเยอะ อาชีพของ ชุมชนนี้ จับสัตว์น้ำทุกชนิดขายได้หมด”

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของการปลูกป่าชายเลนชุมชนตำบลบางเตย มีจุดประสงค์ที่ สำคัญ ซึ่งสวัสดิ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านได้กล่าวว่า

“ต้องการจะพัฒนาป่าให้สมบูรณ์ที่สุด และทุกครัวเรือน ปี ๒๕๐๕ มีवादภัย ที่แหลม ตะลุุมพุก ต้นไม้แถบนี้พังระเนระนาดหมดเลย แต่หมู่บ้านไม่เสียหาย ทุกครัวเรือนต้องมีจิตสำนึก ว่าถ้าไม่มีป่าตรงนี้อยู่ทุกปี บ้านก็จะพังทลายหมด ผมเป็นผู้ใหญ่บ้านมา ๑๕ ปี ๑๐ เดือน กับ ๑ วัน ไม่เคยขอพระราชสงเคราะห์ เรารู้คุณค่าของป่าชายเลน เหมือนคุณค่าของจังหวัดพังงาที่ว่า ‘แร่หมื่นล้าน บ้านกลางน้ำ ถ้ำงามตา ภูเขาแปลก’ จริง ๆ แล้ว ราคาแร่หมื่นล้านก็ยิ่งแพ้ คุณค่าของป่าชายเลน ถ้าไม่มีป่า ชาวบ้านก็อยู่ไม่ได้ ถึงยังงี้ก็รักยิ่งกว่าชีวิตตนเอง”

ธงพิทักษ์ป่าคำตอบสุดท้ายของป่าชุมชน

จากความร่วมมือร่วมใจสมัครสมานพัฒนาปลูกป่าชายเลนในหมู่บ้านกลาง และ บ้านบางพัฒนาหมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๘ ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ จนถึงปัจจุบันได้พื้นที่ป่าชายเลนรวม ๑,๓๐๐ ไร่ ต้นไม้ที่ปลูกเป็นพันธุ์ไม้ป่า ชายเลน รวมทั้งสิ้น ๑,๒๐๐,๐๐๐ ต้น การปลูกเจริญเติบโตงอกงามได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม ราษฎรในท้องถิ่นแถบบริเวณใกล้เคียงมีรายได้จาก การประมงเพิ่มขึ้น ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น



ผลจากความสำเร็จข้างต้นนั้น ทำให้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ทั้ง ๒ หมู่บ้านก็ได้รับพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต” ธงชั้นที่ ๑ จากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และเมื่อปี ๒๕๔๔ ได้รับพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต” ธงชั้นที่ ๒ จากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ณ พระตำหนักทักษิณราชินีเวสต์ จังหวัดนราธิวาส นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๔ ทั้งสองพระองค์ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมเยียนพสกนิกรบ้านกลางและบ้านบางพัฒนา เพื่อทอดพระเนตรความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ การดูแลรักษาป่า รวมถึงการใช้ประโยชน์และเกื้อกูลป่าชายเลนชุมชน

ความปลื้มปิติของชุมชนบางเตย

สุรพงษ์ ได้เล่าถึงความประทับใจที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ มาที่ตำบลบางเตย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ว่า

“ท่านเสด็จฯ มาที่จังหวัดกระบี่ ตอนนั้นพวกเราได้ช้างเชือกแรก (ได้รับพระราชทานธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต ชั้นที่ ๑) พระองค์มีพระประสงค์จะทอดพระเนตรป่าที่ได้รับพระราชทานธง ชาวบ้านมากขึ้นทั้งจังหวัดเลยก็ว่าได้ ตั้งแต่ตั้งหมู่บ้านมาไม่เคยมีเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินมา ก็ดีใจมากที่พระองค์เสด็จฯ มา และทรงปลูกต้นไม้ ๒ ต้น คือ ต้นพญาสัตตบรรณของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ตอนนั้นเรามีความหวังขึ้นเยอะ มีความภูมิใจและก็ดีใจมากอย่างหนึ่งที่เราขอพระราชทานจากพระองค์ คือเราอยากได้ทางเดินศึกษาธรรมชาติ หรือ walkway แต่จริงๆ แล้วเราอยากได้ช้างเชือกที่ ๓ (ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิตลำดับสูงสุด) ตามโปรแกรมจะต้องมีอาชีพเกิดขึ้นจากป่า ชาวบ้านมีอาชีพเสริม มีรายได้ และการอนุรักษ์เกิดขึ้น ดูแลรักษาป่าได้ดี สมบูรณ์ ชาวบ้านมีรายได้จากป่าด้วยความสามารถของชาวบ้านเอง

ผมรู้สึกประทับใจมาก ในชีวิตไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะได้เข้าเฝ้าฯ เมื่อโครงการปลูกป่าเกิดขึ้น ได้เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ปลื้มปิติ คุ่มแล้วที่เกิดขึ้น พระองค์รับสั่งกับผมว่า ‘ให้ช่วยรักษาป่า ต้องดูแลป่า’ ผมจะทำตามที่พระองค์รับสั่งมาให้ได้ดีที่สุด”



ต้นพญาสัตตบรรณที่ทรงปลูกไว้
เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๔๔





ทรงปกป้องผืนป่าที่ห้วยฮ่องไคร้

สัมภาษณ์พิเศษ นายจารึก เจริญพานิช



นายจารึก เจริญพานิช

คอลัมน์ “ในความทรงจำ” ฉบับนี้ได้รับเกียรติจากนายจารึก เจริญพานิช ผู้ซึ่งอดีตเคยทำงานอยู่ในสำนักงานเลขาธิการ กปร. (ก่อนที่จะมาเป็นสำนักงาน กปร. ในเวลาต่อมา) ถือว่าเป็นรุ่นบุกเบิกท่านหนึ่ง ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของกองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดยท่านได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบพื้นที่ในภาคเหนือ ปัจจุบันตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ท่านได้ย้อนรำลึกเรื่องราวในอดีต ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๙ ถึงจุดเริ่มต้นของการพัฒนาพื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคงในเขตพื้นที่ห่างไกลให้คณะบรรณาธิการฟังว่า

“เริ่มแรกขณะนั้น เรียงงานพัฒนาเพื่อความมั่นคงหรือยุทธศาสตร์พัฒนา โดยเห็นว่าการสู้รบโดยการใช้อาวุธไม่ใช่วิธีแก้ปัญหา วิธีที่แก้ปัญหาย่างถาวร คือ การไปสร้างความอยู่ดีกินดี ประกอบกับในช่วงเวลานั้นถนนหนทางมีความลำบากและขาดแคลน การกระจายระบบบริหารของรัฐยังไม่ทั่วถึง ความห่างไกลต่างๆ เป็นจุดอ่อนให้ลัทธิฝ่ายตรงข้ามเข้ามาแสวงหาอิทธิพล จะเห็นได้ว่าในช่วงปี ๒๕๑๙ มีพื้นที่ห่างไกลชายแดนหลายแห่งเป็นพื้นที่สู้รบรุนแรงหรือเรียกว่าพื้นที่สีแดง ขณะนั้น ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นหัวหน้ากองวางแผนเตรียมพร้อมฯ ได้เสนอแนวคิดแนวทางยุทธศาสตร์พัฒนาต่อ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ แม่ทัพภาคที่ ๒ ในขณะนั้น ขอให้พิจารณาการใช้เครื่องมือ



ทางเศรษฐกิจและสังคม เข้าแก้ไขปัญหาในพื้นที่สู้รบรุนแรง พื้นที่ใดที่ฝ่ายทหารควบคุมได้ก็ควรจัดให้มีโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงขึ้น เมื่อพัฒนาประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับหนึ่ง เราก็จะดึงประชาชนมาอยู่กับเราได้ และฝ่ายทหารก็สามารถลดอัตราการกำลังพลหรือเคลื่อนย้ายไปยังพื้นที่อื่นได้ และนับเป็นครั้งแรกที่บริเวณพื้นที่ห้วยบางทรายรอยต่อจังหวัดสกลนคร กาสินธุ์ และอุบลราชธานีได้รับอนุมัติเป็นโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงโครงการแรก ซึ่งต่อมาได้มีการจัดทำโครงการลักษณะดังกล่าวในอีกหลายพื้นที่ ในทุกภาคของประเทศไทย”

เมื่อถามถึงการพัฒนาที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญมากประการหนึ่ง คือ การพัฒนาพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ในเขตพื้นที่ภาคเหนือในเรื่องนี้ นายจารึก เล่าให้ฟังว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใยพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารในเขตพื้นที่ภาคเหนือมาก ได้พระราชทานให้โครงการหลวงรับผิดชอบการพัฒนา ชาวเขามาตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ จนถึงปัจจุบันโครงการหลวงมีผลงานสร้างความอยู่ดีกินดีให้ชาวเขา ทำให้การบุกรุกทำลายป่าพื้นที่ต้นน้ำ ลดลงอย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันพระองค์ก็ไม่ได้ทอดทิ้งชาวพื้นราบ ได้พระราชทานโครงการพัฒนาต่างๆ จำนวนมากด้วยกัน ถ้าจะกล่าวให้ชัดเจนเลยก็ได้ว่า ทุกคราวที่เสด็จพระราชดำเนินผ่านพื้นที่ป่า พระองค์จะตรวจสอบสภาพป่า และวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น อย่างเช่น ในแนวเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินผ่านไปทางอำเภอดอยสะเก็ด ทรงเห็นพื้นที่บริเวณห้วยฮ่องไคร้ เป็นพื้นที่เขตลุ่มน้ำขนาดเล็ก มีสภาพไม่สูงชันมาก แห้งแล้ง สภาพป่าโดนทำลายแต่ไม่มีราษฎรเข้ามาบุกรุกทำกิน ได้ทรงรับสั่งกับ ฯพณฯ องคมนตรี มจ.จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ ให้สำรวจ

สภาพภูมิประเทศเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำแห่งนี้

ผมเองได้รับมอบหมายเข้าสำรวจศึกษาพร้อมด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีกรมชลประทาน (นายช่างปราโมทย์ ไหมกัลด) กรมพัฒนาที่ดิน (นายมนู โอมะคุปต์) กรมป่าไม้ (นายวิริยะ ช่วยบำรุง) กรมชลประทานจัดเจ้าหน้าที่ชุดใหญ่เข้าสำรวจความเป็นไปได้ในการสร้างอ่างเก็บน้ำ และอีกคณะหนึ่งได้เข้าไปศึกษาวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินแล้วทำสรุปถวายรายงานปรากฏว่าผลการของการสำรวจ มีพื้นที่ประมาณ ๑ ใน ๓ ของพื้นที่โครงการมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรได้

ผมอยากเล่าให้เห็นภาพพื้นที่ป่าแห่งนี้ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าอยู่ในเขตป่าชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ๑ A เป็นป่าต้นน้ำขนาดเล็ก ไม่สูงชัน อยู่ใกล้เขตชุมชน ไม่มีใครมายึดครองทำมาหากินและไม่เชื่อว่าเจ้าหน้าที่เข้มงวดด้วยเข้าใจว่าที่ดินคงไม่เหมาะสมกับการเกษตรมีการตัดไม้ทำลายป่าอยู่บ้างทั่วไป แสดงว่าชาวบ้านเขารู้ว่าเป็นพื้นที่แห้งแล้งดินเลว สรุปได้ว่าเป็นป่าเสื่อมโทรมที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่เกษตร ดังนั้น การดำเนินการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำห้วยฮ่องไคร้จึงไม่มีปัญหากับประชาชน

หลังจากได้ถวายแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริหลายเรื่องด้วยกัน เท่าที่จำได้ ด้านชลประทานให้สร้างอ่างเก็บน้ำ ๒-๓ แห่ง และด้วยข้อจำกัดของพื้นที่รับน้ำ ก็ให้ทำระบบขอยืมน้ำจากแหล่งน้ำข้างเคียงมาเติมใส่อ่างในพื้นที่ ให้มีแนวป้องกันไฟป่าเป็นลักษณะป่าเปียก (wet fire brake) สร้าง check dam (ฝายชะลอความชุ่มชื้น) ช่วยกระจายน้ำด้วยระบบเหมืองแม้ว ทำให้ป่ามีความชุ่มชื้น ไฟป่าจะไม่เกิด ให้ปลูกป่า ๓ อย่าง ซึ่งผมเห็นว่า เป็นอุบายให้ราษฎรได้ใช้สอยและเก็บกินจะได้ไม่เผาป่า

พระราชทานพระราชดำริให้พัฒนาพื้นที่โดย ‘ต้นทางคือป่าไม้ปลายทางประมง’ และให้ทำลักษณะทรงเรียกว่า ‘พิพิธภัณฑธรรมชาติ’ ที่เราสามารถช่วยเหลือธรรมชาติให้มีสภาพป่าต้นน้ำลำธารที่สมบูรณ์ขึ้นได้ มีป่าไม้ที่คนใช้ประโยชน์ได้ มีพื้นที่เกษตร มีพื้นที่ประมงทั้ง ๓ ประการนี้ ทำให้คนอยู่กับป่าได้อย่างมั่นคงและป่าไม้โดนทำลาย

ผมเองได้เข้าติดตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพป่าไม้อย่างต่อเนื่อง เมื่อช่วงเข้าปีที่ ๓ ได้เริ่มเห็นพื้นที่ป่าไม้

บางส่วนที่อยู่ในเขตป่าเปียกเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะที่เคยเป็นตามธรรมชาติ คือฤดูใบไม้ผลิมันเกิดเร็วกว่าฤดูกาลปกติ แสดงว่าเป็นผลมาจากการให้ความชุ่มชื้นอย่างต่อเนื่อง แล้วดินที่เคยพบเป็นสีแดงๆ ก็เริ่มกลายเป็นดินดำ มีไม้สักขยายพื้นที่มากขึ้น ในทางวิชาการแล้ว ไม้สักจะเกิดในบริเวณดินที่สมบูรณ์ ซึ่งเดิมพื้นที่บริเวณที่เป็นพื้นที่ป่าร้างพลวงเคยยึดครองมาก่อน ในวันนี้น่าจะให้เห็นป่าสักเกิดขึ้นหนาแน่นไปหมดแล้วก็ได้”

ภาพที่เห็นวันนี้ การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้เริ่มพัฒนามาตั้งแต่ปี ๒๕๒๖ จนถึงวันนี้สภาพพื้นที่เคยแห้งแล้งกลายเป็นพื้นที่เขียวชอุ่ม ซึ่งเกิดขึ้นด้วยพระบารมีและสายพระเนตรอันกว้างไกลที่มุ่งมั่นพัฒนาพื้นที่ป่าประกอบด้วยพระบารมีที่ดลบันดาลกำลังใจให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานทุ่มเทกำลังกาย กำลังความคิด ร่วมกันพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ และในวันนี้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ได้ทำหน้าที่เสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต สถานที่ต้นแบบการพัฒนาพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่สมบูรณ์แห่งหนึ่ง นายจาริกได้เล่าเพิ่มเติมว่า

“การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ที่ดำเนินการตั้งแต่เริ่มแรก หน่วยงานผู้เข้าร่วมปฏิบัติในศูนย์ศึกษาฯ มีกรมชลประทานทำหน้าที่คล้ายผู้จัดการใหญ่รับผิดชอบงานก่อสร้างเขื่อน ถนน โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ กปร. เป็นผู้ดูแลด้านการวางแผนและประสานแผนเป็นรูปแบบการบูรณาการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริให้ทุกหน่วยงานทำงานร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่มีหน่วยงานใดเป็นเจ้าของงาน เป็นของส่วนรวมในนามศูนย์ศึกษาฯ โดยมีกรมชลประทานเป็นเจ้าภาพหรือพี่เลี้ยงของหน่วยงานต่างๆ”

นายจาริก ยังได้เล่าบางเหตุการณ์ที่ได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเอาใจใส่และห่วงใยในเรื่องป่าไม้ว่า

“จะเห็นภาพที่ปรากฏในทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรหรือทอดพระเนตรพื้นที่โครงการตามพระราชดำริ จะมีผู้แทนจากหน่วยงานกรมชลประทาน กรมแผนที่ทหาร กรมป่าไม้ และกรมพัฒนาที่ดิน เป็นเจ้าหน้าที่หลักคอยถวายข้อมูลประกอบพระบรมราโชวาทอยู่โดยตลอด ในคราวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพื้นที่โครงการอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดเชียงใหม่ มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้าเฝ้าฯ ถวายรายงานซึ่งเป็นข้าราชการระดับเล็ก ๆ



พระองค์ทรงประทับยืนพระราชทานความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นเวลานานมาก แสดงให้เห็นถึงความสนพระทัยในเรื่องป่าไม้มาก

ฯพณฯ องคมนตรี มจ. จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ เคยรับสั่งถึงเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่พระองค์ทรงสังเกตเห็นว่าในฤดูแล้งป่าไม้บนภูเขาส่วนใหญ่มีสภาพแห้งแล้ง แต่บริเวณพื้นที่ร่องน้ำตามหุบเขายังเขียวชอุ่มอยู่ จึงเป็นที่มาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพัฒนาแนวคิดไปใช้ในการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นในพื้นที่ป่าไม้

ในหลักการพระองค์ไม่เน้นการก่อสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นที่มีราคาแพง ขอให้ใช้เพียงวัสดุในท้องถิ่นก่อสร้างลักษณะคล้ายกับฝายทดน้ำแบบชั่วคราวที่ชาวบ้านร่วมกัน สร้างทดน้ำในฤดูแล้ง เพื่อยกระดับหรือชะลอน้ำเป็นช่วงๆ แล้วให้ขุดคลองส่งน้ำแบบเหมืองแม้วขยายออกไปข้างๆ ทีละเล็กทีละน้อย พื้นที่รับน้ำก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่ากับขยายความชุ่มชื้นให้ป่าไม้ได้มากขึ้นด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เคยรับสั่งว่า ใครไปพัฒนาที่ดินแล้วเปิดป่าเขาเรียกว่า ปอกเปลือก ทรงไม่โปรดเลย ทรงต้องการให้คนอยู่กับป่าได้ ห้วยฮ่องไคร้เป็นแบบอย่างที่ดีแก้ไขปัญหากระบวน ตั้งแต่ที่แล้งดินแลพัฒนาป่าไม้ คนไปใช้สอยได้ ป่าเติบโตได้และมีพื้นที่บางส่วนทำเกษตรได้โดยไม่ไปรบกวนสภาพป่า พื้นที่เกษตรส่วนไหนถ้าหน้าดินตื้นไปทำปุ๋ยคอก ถ้าหน้าดินลึกให้ปลูกพืชทำผักไป ทำให้คนอยู่ได้ในพื้นที่แห้งแล้งดินแล

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เป็นพื้นที่ตัวอย่างภาคเหนือหลายพื้นที่มีลักษณะเป็นพื้นที่แห้งแล้งดินแล และราษฎรมีความยากลำบากกับพื้นที่ในลักษณะนี้ ถ้านำรูปแบบการพัฒนาของศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ไปใช้ได้แล้ว อีกหลาย ๆ พื้นที่ในภาคเหนือก็จะแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ได้นั้นคือหลักของพระองค์”

ไม้ ๓ อย่าง

ประโยชน์ ๔ อย่าง

การปลูกไม้พื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำตามแนวพระราชดำริ

คณิต ธนธรรมเจริญ

ฝ่ายศึกษาและพัฒนาป่าไม้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงผลกระทบจากการบุกรุกทำลายป่าไม้ของประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จนก่อให้เกิดภาวะแห้งแล้ง พื้นที่ต้นน้ำลำธารเสื่อมโทรม ฤดูกาลเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร กลายเป็นปัญหาทุกข์ร้อนของประชากรส่วนใหญ่ในชนบท พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้คืนกลับสู่สภาพธรรมชาติด้วยแนวทางผสมผสาน โดยการปลูกไม้ทดแทนควบคู่กับการพัฒนาอาชีพราษฎร ด้วยการวางแผนร่วมมือกันของทุกส่วนราชการในการดำเนินการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และสภาวะแวดล้อม

การปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ตามแนวพระราชดำรินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริ ไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ ณ หน่วยพัฒนาต้นน้ำทุ่งจ้อ อำเภอมะแม่ง จังหวัดเชียงใหม่ ความว่า การปลูกไม้ ๓ อย่าง คือ ไม้ผล ไม้โตเร็ว และไม้เศรษฐกิจ จะทำให้เกิดป่าไม้แบบผสมผสานและสร้างความสมดุลแก่ธรรมชาติอย่างยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของรัฐและวิถีประชาในชุมชนอันเป็นทฤษฎีการปลูกต้นไม้ลงในใจคน โดยการปลูกฝังจิตสำนึกแก่ประชาชนให้ปลูกต้นไม้ลงแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง

ในการฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำตามแนวพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานแนวพระราชดำริ ให้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ เพื่อศึกษาหารูปแบบในการพัฒนาที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำลำธารนั้น พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริ แนวทางในการปลูกไม้พื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำว่า



“...การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ให้ปลูกไม้ ๓ อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้สร้างบ้าน ไม้เศรษฐกิจ ไม้กินได้ หรือ ไม้ผลและไม้พิน ซึ่งจะให้ประโยชน์ ๔ ประการ คือ ไม้ใช้สอยและเศรษฐกิจ ไม้พิน ไม้กินได้ และ ประการสุดท้าย คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย...”

ประเภทไม้ ๓ อย่างที่เหมาะสมแก่การใช้ปลูก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นให้ใช้พันธุ์ไม้ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น เพราะเป็นไม้ที่สามารถเจริญเติบโตได้ดี มีลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่อยู่แล้ว ไม่เป็นการเสี่ยงต่อภาวะการรอดตายและการเจริญเติบโต เป็นที่รู้จักของราษฎรในท้องถิ่นอย่างดี พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกไม้ป่าดังกล่าว ควรเป็นพื้นที่ที่มีสภาพเสื่อมโทรม หรือเป็นบริเวณป่า เพื่อการฟื้นฟิงของราษฎรที่อยู่บริเวณใกล้ๆ หมู่บ้าน วิธีการปลูกให้ปลูกเสริมในลักษณะธรรมชาติ โดยไม่จับต้นไม้เข้าแถว ซึ่งการปลูกเสริมตามลักษณะธรรมชาตินี้ เมื่อต้นไม้โตขึ้นก็จะมีสภาพเป็นป่าตามธรรมชาติ โดยจะไม่มีลักษณะเป็นสวนป่าที่มีต้นไม้เรียงเป็นแถว

ลักษณะไม้ ๓ อย่าง เป็นชนิดไม้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของชุมชน คือ

๑. **ไม้ใช้สอยและเศรษฐกิจ** เป็นชนิดไม้ที่ชุมชนนำไปใช้ในการปลูกสร้างบ้านเรือน โรงเรือน เครื่องเรือน คอกสัตว์ เครื่องมือในการเกษตร เช่น เกวียน คันไถ ด้ามจอบ เสียม และมีด รวมทั้งไม้ที่สามารถนำมาทำเป็นเครื่องจักสาน กระบุง ตะกร้า เพื่อนำไปใช้ในครัวเรือน และเมื่อมีพัฒนาการทางฝีมือจะสามารถจัดทำเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือน นำไปจำหน่ายเป็นรายได้ของชุมชน ซึ่งเรียกว่าเป็นไม้เศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ มะม่วงป่า มะขามป่า สารภี มะมือ เลียน ช้อ ใผ่หก ใผ่ไร่ ใผ่บง ใผ่ซาง มะแฟน สัก ประดู่กาสามปีก จำปี จำปา ตุ่ม ทะโล้ หมี่ ยมหอม กฤษณา นางพญาเสือโคร่ง ใก้ คุณ ยางกราด กระถิน เกิดดำ มะหาด มะหวัด ไม้เต็ง มะห้า มะกอกเกลื่อน จี๊ว กระท้อน ดินเป็ด ยมหอม มะขม ดงดำ มะแขว่น สมอไทย ตะคร้อ เสี้ยว บุนนาค ปีบ ตะแบก ตอง คอแลน รัง เต็ง แดง พลวง พะยอม ตะเคียน อักหลวง เป็นต้น

๒. **ไม้พินเชื้อเพลิงของชุมชน** ชุมชนในชนบทต้องใช้ไม้พิน เพื่อการหุงต้มปรุงอาหาร สร้างความอบอุ่นในฤดูหนาว สุมควายตามคอก ไล่นุง เหลือบ รัน ไร รวมทั้งไม้พินในการนั่งเมียง และการอบถนอมอาหาร ผลไม้บางชนิด ไม้พินมีความจำเป็นที่สำคัญ หากไม่มีการจัดการที่ดีไม้ธรรมชาติที่มีอยู่จะไม่เพียงพอในการใช้ประโยชน์ ความอึดคัดขาดแคลนจะเกิดขึ้น ดังนั้นจะต้องมีการวางแผนการปลูกไม้โตเร็วขึ้นทดแทนซึ่งจะทำให้ชุมชนมีไม้พินใช้ได้อย่างเพียงพอ ได้แก่ ไม้หาด สะเดา เป้าเลือด มะกอกเกลื่อน ไม้เต้าหลวง กระท้อน ชีเหล็ก ดินเป็ด ยมหอม



ลำไยป่า มะขม ดงดำ มะแขว่น สมอไทย ตะคร้อ ต้นเสี้ยว บุนนาค กอมขน ตะแบก คอแลน แดง เต็ง รัง พลวง ติ้ว ทะโล้ หมี่ หว่า มะขามป้อม แคน ผักเหือด เมียง มะม่วงป่า มะแฟน กาสามปึก มันปลาน นางพญา เสือโคร่ง มะมือ ลำไย รกฟ้า ลิ่นจี เป็นต้น

๓. ไม้อาหารหรือไม้กินได้ ชุมชนดั้งเดิมเก็บหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ ทั้งการไล่ล่าสัตว์ป่าเป็นอาหาร รวมทั้งพืชสมุนไพร อดีตแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์จึงเป็นแหล่งอาหารเสริมสร้างพลาณามัย การปลูกไม้ที่สามารถให้หน่อ ใบ ดอก ผล ใช้เป็นอาหารได้ ก็จะทำให้ชุมชนมีอาหารและสมุนไพร ในธรรมชาติเสริมสร้างสุขภาพให้มีกินมีใช้อย่างไม่ขาดแคลน ได้แก่ มะหาด อ้อสะพายควาย เป้าเลือด บุก กลอย จี๊ว กระท้อน ชี้เหล็ก มะขม มะแขว่น สมอไทย ตะคร้อ เสี้ยว คอแลน ผักหวานป่า มะไฟ มะขามป้อม มะเดื่อ มะป็นดง เพกา แคน สะเดา เมียง มะม่วงป่า มะแฟน มะเฒ่า หวาย ดอกต่าง กระจิน ก่อเดือย หว่า กล้วย ลำไย มะกอกเกลื่อน มะระขี้นก ประคำดีควาย ตะคร้อ กระบก ผักปุย่า มะเฟือง แคนหางค่าง ขนุน มะปราง มะหลอด คอแลน มะเฒ่า ส้มป่อย เป็นต้น

ผลการศึกษการปลูกไม้ ๓ อย่าง

ฝ่ายศึกษาและพัฒนาป่าไม้ ได้ศึกษาไม้ ๓ อย่าง ที่ได้ดำเนินการปลูกเสริมป่าในแปลงพัฒนาป่าไม้ โดยคัดเลือกแปลงศึกษาแปลงละประมาณ ๑ ไร่ จำนวน ๓ แปลง เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาการเปลี่ยนแปลง ด้านการเจริญเติบโต เปอร์เซนต์การรอดตาย คุณลักษณะและการเอื้อประโยชน์สรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้



๑. ประเภทไม้ยืนต้น

๑.๑ ไม้ใช้สอยและเศรษฐกิจ ไม้ทั้ง ๑๑ ชนิด มีคุณลักษณะสามารถเอื้อประโยชน์ในการใช้สอยและเศรษฐกิจได้

- ไม้ที่มีการเจริญเติบโตได้ดี คือ ไม้พะยุง สัก เลียน ชี้เหล็ก กระจินยักษ์
- ไม้ที่มีเปอร์เซนต์การรอดตายสูง คือ ไม้แดง พะยุง ประดู่ ชี้เหล็ก

สัก กระจินยักษ์ สามารถขึ้นได้ในสภาพป่าเต็งรัง เหมาะจะใช้เป็นไม้เบิกนำในการปลูกเสริมพัฒนาป่าไม้

- ไม้มะค่า ประดู่ แดง พะยุง เป็นไม้ในการใช้สอยปลูกสร้างบ้านเรือน

ควรปล่อยให้มีการเจริญเติบโตให้มีอายุมากกว่า ๑๔ ปี





๑.๒ ไม้พิน คุณลักษณะไม้เพื่อใช้เป็นไม้พิน ควรเป็นไม้โตเร็ว สามารถเจริญเติบโตทดแทนอัตราการใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็ว ไม้ที่ควรใช้ในการวางแผนเป็นไม้พิน เพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชน คือ ไม้กระถินยักษ์ เพราะมีเปอร์เซ็นต์การรอดตายสูง มีอัตราการเจริญเติบโตภายใน ๕ ปี สามารถให้เนื้อไม้ได้ถึง ๐.๓๖๔ ลูกบาศก์เมตรต่อตัน

๑.๓ ไม้กินได้ ได้แก่ ไม้เสี้ยน ชีเหล็ก มีการเจริญเติบโตที่ดี และมีเปอร์เซ็นต์การรอดตายสูง สำหรับไม้มะม่วงหิมพานต์ ไม้สะเดา มีอัตราการเจริญเติบโตช้ากว่า มีอัตราการรอดตายต่ำกว่า

๒. ประเภทไม้ไผ่ ซึ่งมีคุณลักษณะทั้งเป็นไม้ใช้สอยและเศรษฐกิจ ไม้พิน และไม้อาหาร จากการศึกษา ไม้ไผ่ตง ควรปลูกระยะ ๘ x ๘ เมตร จำนวน ๒๕ ต้นต่อไร่ ไม้ไผ่รวกบ้าน ไม้ไผ่ข้าวหลาม ควรปลูกระยะ ๔ x ๔ เมตร จำนวน ๑๐๐ ต้นต่อไร่ การใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่ ในระยะ ๑-๒ ปีแรก ไม่ควรตัดลำไผ่และหน่อ หลังปีที่ ๓ แล้วจึงพิจารณาตัดหน่อที่ไม่สมบูรณ์ออก ปีที่ ๔ ขึ้นไปไผ่ตงจะให้ผลผลิตทั้งลำต้นและหน่อเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ แต่ในกอหนึ่งๆ ควรเหลือลำไผ่อายุ ๑-๒ ปี ไว้ไม่ต่ำกว่า ๑๐ ลำ การเก็บหน่อจะเก็บได้ระหว่างเดือน พฤษภาคม - สิงหาคม

จากการศึกษาผลผลิตไม้ไผ่อายุครบ ๗ ปี สรุปได้คือ

- ไผ่ตง สามารถให้ลำไม้ไผ่ ๑๘ ลำต่อกอ ให้หน่อ ๑๕ กิโลกรัมต่อกอ หรือ ๓๗๕ กิโลกรัมต่อไร่
- ไผ่รวกบ้าน สามารถให้ลำไม้ไผ่ ๒๕ ลำต่อกอ ให้หน่อ ๔ กิโลกรัมต่อกอ หรือ ๔๐๐ กิโลกรัมต่อไร่
- ไผ่ชางป่า สามารถให้ลำไม้ไผ่ ๑๕ ลำต่อกอ ให้หน่อ ๖ กิโลกรัมต่อกอ หรือ ๑๕๐ กิโลกรัมต่อไร่
- ไผ่ข้าวหลาม สามารถให้ลำไม้ไผ่ ๑๐ ลำต่อกอ ส่วนหน่อไม้ไผ่ข้าวหลามไม่นิยมนำมาใช้รับประทาน



๓. ประเภทไม้พุ่มไม้เถา ได้แก่ หวาย และพริกไทย ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นพืชอาหารและเสริมสร้างอาชีพต่อเนื่องจากการทำหยาขึ้นมาพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือนได้

จากการศึกษาพบว่า หวายเพื่อการตัดลำไปใช้ในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ครัวเรือนคือ หวายใส่ไก่ (Colamus acanthophyllus Becc) หวายตะกร้าทอง (Colamus caesius BI)

หวายกำพวน (Colamus longisetus Griff) สามารถปลูกเจริญเติบโตได้ในพื้นที่ป่าธรรมชาติ ในป่าเบญจพรรณ อายุ ๗ ปี จะมีลำหวายยาวโดยเฉลี่ย ๑๕ เมตร สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และจะมีเมล็ดหวายร่วงหล่นเจริญงอกงามขึ้นทดแทนได้

สำหรับหวาย เพื่อการใช้เป็นอาหารและเสริมสร้างอาชีพได้ คือ หวายหนามขาว (Colamus floribundus Griff) อายุ ๔ ปี ขึ้นไปจึงจะให้หน่อ เพียงพอที่จะใช้เป็นอาหารได้ โดยเฉลี่ย ๒-๓ หน่อต่อกอ


ส่วนพริกไทย ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นไม้อาหาร โดยการปลูกที่โคนต้นไม้ ธรรมชาติอาศัยต้นไม้ธรรมชาติให้เถาเลื้อยในป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง จากการศึกษาพบว่า พริกไทย อายุ ๗ ปี จะมีเถาพันต้นไม้อาว โดยเฉลี่ย ๖๑๓.๔ เซนติเมตร และให้ผลผลิตเฉลี่ย ๘๘๖.๕ กรัมต่อต้นต่อปี ที่ให้ผลผลิตต่ำสุด ๔๒๐ กรัมต่อต้นต่อปี ที่ให้ผลผลิตสูงสุด ๑,๓๐๐ กรัมต่อต้นต่อปี

๔. ด้านการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร จากการศึกษาสภาพแวดล้อม อัตราการเจริญเติบโตเปอร์เซ็นต์การรอดตายของไม้ที่ปลูกเสริมป่าธรรมชาติ ซึ่งเป็นป่าเต็งรัง ใน ๑๔ ปี พบว่า ผืนป่ามีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น เช่น มีกล้วยไม้ดินถิ่นกลับมาเจริญงอกงาม มีสัตว์ป่าและนกหลายชนิดเข้ามาอยู่อาศัย เช่น นกยูง ไก่ป่า การที่มีกล้วยไม้ดินถิ่นกลับมาเจริญเติบโตได้ แสดงให้เห็นถึง คุณลักษณะสภาพความชุ่มชื้นของป่าดีขึ้น การที่มีสัตว์ป่าคืนกลับมาแสดงให้เห็นว่า ป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น



สรุป

การศึกษารูปแบบปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่างตามแนวพระราชดำริ ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี ๒๕๒๖ เป็นต้นมา ได้คัดเลือกและกำหนดแปลงศึกษาในแปลงพัฒนาป่าไม้ตามธรรมชาติ พบว่า ไม้บางชนิดที่ปลูกเสริมสภาพป่าธรรมชาตินั้น มีคุณลักษณะครอบคลุม ๓ อย่าง คือ สามารถให้ประโยชน์ทั้งด้านการใช้สอย เสริมสร้างเศรษฐกิจ ไม้พินและไม้อาหาร รวมทั้งมี คุณลักษณะในการอนุรักษ์ดินและน้ำได้อย่างดีอีกด้วย เช่น ไม้กระถินยักษ์ ไม้ไผ่ เป็นต้น ไม้ทุก ชนิดที่ได้ปลูกเสริมป่าจากการศึกษาสามารถเจริญเติบโตและเอื้อประโยชน์ได้ แต่มีบางชนิดที่มี อัตราการเจริญเติบโตช้า

คุณค่าของไม้ ๓ อย่าง ที่เอื้อประโยชน์ได้ ๔ ประการ ดังกล่าว เป็นการปลูกป่า ที่ได้ป่า และชุมชนได้รับประโยชน์เห็นคุณค่า นับว่าเป็นการปลูกป่าในใจคนที่เกิด การพัฒนาป่าได้อย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาคัดเลือกชนิดไม้ และจัดทำแผนในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน 



ราชาศัพท์เกี่ยวกับ “คำสั่ง” หรือ “คำพูด”


สมลักษณ์ วงศ์งามขำ

การใช้คำราชาศัพท์ นับเป็นเรื่องยุ่งยาก วุ่นวายใจกันพอสมควร สำหรับบุคคลที่อยู่นอกรั้วนอกวัง บางครั้งผู้ทำงานอยู่ในอาณาบริเวณวังเองยังต้องเปิดตำราหาข้อยุติ ดังนั้น จงอย่าเกรงไปเลยว่า ใช้ไม่เป็น ใช้ไม่ถูก ผิดหัดบ้าง หมั่นหาความรู้บ้าง นานเข้าก็ใช้เป็นไปเอง ของแบบนี้ต้องอาศัยเวลา

ครั้งนี้ ขอให้พิจารณาคำบางคำที่ยังใช้กันไม่ค่อยจะถูก นั่นคือ คำที่หมายถึง คำสั่ง หรือ คำพูด กล่าวเฉพาะ คำสั่ง ในภาษาราชศัพท์ใช้ ดังนี้

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว..... พระบรมราชโองการ
- สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ..... พระราชเสาวนีย์
- สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร..... พระราชบัณฑูร
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี..... พระราชบัญชา

ในเอกสารสมัยเก่าจะเห็นได้ว่า มีพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่ง มีพระราชเสาวนีย์เหนือเกล้าฯ สั่ง มีพระราชบัณฑูรสั่ง หรือมีพระราชบัญชาสั่ง

ส่วน คำพูด นั้น ในภาษาราชศัพท์ใช้ว่า พระราชดำรัส พระราชกระแส พระราชกระแสรับสั่ง และกระแสพระราชดำรัส สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วิธีการใช้คำนั้นพอจะอธิบายเป็นภาษาง่ายๆ ได้ว่า ถ้าคำพูดนั้นเราได้ยินด้วยหูเราเอง ใช้ว่า พระราชดำรัส ถ้ามีคนเชิญพระราชดำรัสถึงเราเป็นลายลักษณ์อักษร ใช้ว่า พระราชกระแส หรือ พระราชกระแสรับสั่ง ถ้าเราอ้างถึงพระราชดำรัสที่พระราชทานกับผู้อื่นผู้ใด ใช้ว่า กระแสพระราชดำรัส หวังว่าสิ่งที่กล่าวถึงข้างต้นจะมีประโยชน์ต่อผู้อ่านไม่มากก็น้อย 

ถาม-ตอบ

www.rdpb.go.th



ทำไมจึงชื่อ วารสาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ถาม อยากทราบที่มาของชื่อ วารสาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตอบ ชื่อเดิมของวารสารฉบับนี้ คือ วารสาร กปร. ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหาสาระ เพื่อให้ครอบคลุมเรื่องราวเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์สำหรับประชาชนโดยทั่วไป ทั้งนี้ ไม่ใช่เฉพาะความรู้ความเข้าใจเพียงเท่านั้น แต่คำนึงถึงประโยชน์ในการนำแนวพระราชดำริ และตัวอย่างของความสำเร็จไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมด้วย จึงเห็นว่าควรจะเปลี่ยนชื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับรูปแบบและเนื้อหา ในการนี้ จึงได้เชิญชวนเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน กปร. ในการประกวดตั้งชื่อวารสาร ซึ่งผลจากการพิจารณาของคณะกรรมการ เห็นว่าชื่อ วารสาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่เสนอโดยนายจรชัย ฤทธิวงศ์ จากกลุ่มประสานงานโครงการ ๔ นั้นเหมาะสมที่สุด



องคมนตรี เยี่ยมชมและติดตามงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินเขตพื้นที่จังหวัดกระบี่



เมื่อวันที่ ๗ - ๘ สิงหาคม ๒๕๕๖ นายจุลกนก สนิทวงศ์ ณ อยุธยา องคมนตรี พร้อมด้วย นายพลการ สุวรรณรัฐ องคมนตรี และนายสวัสดิ์ วัฒนายากร องคมนตรี เลขาธิการ กปร. และคณะ เดินทางไปเยี่ยมชมและติดตามงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินเขตพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน ๕ โครงการ

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองหยาดอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการปลูกข้าวเพื่อการบริโภคในสหกรณ์นิคมอ่าวลึกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการโรงสีข้าวพระราชทานจังหวัดกระบี่ ในการนี้ องคมนตรี ได้ให้ข้อแนะนำว่าเห็นด้วยกับเกษตรกรที่หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดต่างๆ เพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องจากยังมีพื้นที่ว่างเปล่า และน้ำชลประทานยังมีเพียงพอสำหรับสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ได้ จึงควรแนะนำให้เกษตรกรปลูกข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนั้นจึงขอให้สหกรณ์จังหวัดและสหกรณ์นิคมชักชวนเกษตรกรที่มีพื้นที่ว่างเปล่าให้ความสำคัญกับการทำนาด้วย

ส่วนโครงการปรับปรุงโรงงานต้นแบบสกัดน้ำมันปาล์มที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึก อำเภออ่าวลึก และโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าทุ่งทะเลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ องคมนตรี ได้ชี้แนะว่า ควรที่จะดำเนินการในลักษณะศูนย์ศึกษารวมชาติ โดยทำเส้นทางเดินศึกษารวมชาติให้ครอบคลุม ทั้ง ๓ ระบบนิเวศน์ ได้แก่ ป่าชายหาด ป่าพรุ และป่าชายเลน พร้อมทั้งให้มีแผ่นป้ายแสดงความรู้ด้านระบบนิเวศน์ต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ และกระตุ้นจิตสำนึกในการรักและหวงแหนธรรมชาติให้นักเรียนนักศึกษา และประชาชน



นายพลการ สุวรรณรัฐ องคมนตรี เปิดงาน “ศูนย์ศึกษา พัฒนาความรู้ ดุริยธรรมการ”



เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๖ นายพลการ สุวรรณรัฐ องคมนตรี เป็นประธานเปิดงาน “ศูนย์ศึกษา พัฒนาความรู้ ดุริยธรรมการ” ประจำปี ๒๕๕๖ ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๔ - ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ นับเป็นปีที่ ๕ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกษตรกร นักเรียน นักศึกษา ส่วนราชการต่างๆ ได้มาศึกษาเรียนรู้กิจกรรม ด้านการเกษตร พัฒนาอาชีพ อุตสาหกรรม สาธารณสุข และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่ภาคปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมุ่งหวังที่จะให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นแหล่งให้การเรียนรู้หรือเนกประสงค์ของผู้คนในทุกด้าน คือ เป็นทั้งศูนย์ถ่ายทอดสรรพวิทยาการ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจไปพร้อมๆกัน ภายในงานได้สอดแทรกวิชาการพร้อมกับความเพลิดเพลินในกิจกรรมต่างๆ อาทิ กิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องดิน น้ำ พืช สัตว์ ประมง และสาธารณสุข ทั้งหมดรวม ๑๙ จุด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้ดำเนินการทดลอง วิจัยภายใต้โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้แก่ ศูนย์บริการข้อมูลดิน การควบคุมโรคเท้าช้าง เกษตรผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์ พืชสมุนไพร และพืชใช้สอย เป็นต้น นอกจากนี้ได้จัดให้มีการแข่งขันตอบปัญหาทางวิชาการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่ง

ด้วยพระราชนิพนธ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อีกด้วย



นายพลการ สุวรรณรัฐ องคมนตรี เป็นประธาน การสัมมนาเชิงปฏิบัติการผลการติดตามโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ



เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๖ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการผลการติดตามโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมี นายพลการ สุวรรณรัฐ องคมนตรี เป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนา ณ สวนสิดารีสปอร์ต จังหวัดนครนายก เพื่อรายงานผลการติดตามโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๕ - ๒๕๔๖ และได้มีการบรรยายพิเศษเรื่อง “ประสบการณ์ในการสนองพระราชดำริด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ” โดย นายสวัสดิ์ วัฒนายากร องคมนตรี และการบรรยายเรื่อง “บทบาทของกรมชลประทานในการสนองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” โดย อธิบดีกรมชลประทาน ในโอกาสนี้ด้วย

การจัดสัมมนาในครั้งนี้ สืบเนื่องจากสำนักงาน กปร. ได้รับนโยบายจาก นายจุลนภ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา องคมนตรีในฐานะที่ปรึกษา กปร. ให้ดำเนินการติดตามโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการก่อสร้างเพื่อช่วยเหลือราษฎร ตั้งแต่ปี ๒๕๒๕ - ๒๕๔๔ ทั้งนี้เพื่อประมวลการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ระบบส่งน้ำ ตลอดจนทั้งการบริหารจัดการแหล่งน้ำโดยทำการศึกษา ติดตาม วิเคราะห์ ให้ทราบถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงในด้านกายภาพของระบบชลประทาน และการบริหารจัดการน้ำ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ในด้านการเกษตร การอุปโภค - บริโภค ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและเป็นระบบ อันเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น

จากการติดตามผลโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ในปีงบประมาณ ๒๕๔๕ - ๒๕๔๖ สำนักงาน กปร. ได้ดำเนินการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ทุกภูมิภาคของประเทศ โดยคัดเลือกโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งได้ให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการระหว่างปี ๒๕๒๕ - ๒๕๔๔ โดยในปี ๒๕๔๕ ได้คัดเลือกโครงการที่สำคัญๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ จำนวน ๔๗ โครงการ และในปี ๒๕๔๖ จำนวน ๖๕ โครงการ สรุปได้ว่า โครงการพัฒนาแหล่งน้ำส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษตรเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ เพื่อการอุปโภค - บริโภค และเพิ่มความชุ่มชื้นให้พื้นที่ป่าและระบบนิเวศน์ รวมทั้งบรรเทาอุทกภัย และความมั่นคงตามพื้นที่ชายแดน ตลอดจนเพื่อระบายน้ำออกจากพื้นที่ชุ่มน้ำเขตพื้นที่ภาคใต้ นับได้ว่าโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อการเกษตรมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงพืชในการเพาะปลูก โดยการทำเกษตรผสมผสาน อีกทั้งมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่ว่างเปล่า และป่าเสื่อมโทรมเพื่อทำการเพาะปลูกไม้ผลและพืชผักเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด ให้แก่ราษฎร ได้มีอาหารโปรตีนไว้บริโภคและเป็นอาชีพเสริมอีกทางหนึ่ง ที่สำคัญอ่างเก็บน้ำที่มีทัศนสวยงามยังสามารถใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ก่อให้เกิดรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นด้วย



ฯพณฯ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุม คณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ



เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๔๖ เวลา ๑๐.๓๐ น. ฯพณฯ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในฐานะประธาน คณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นประธานการประชุม คณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ ณ ห้องประชุม ๕๐๑ ตึกบัญชาการ ๑ ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพฯ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) กรมชลประทาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม

การประชุมในครั้งนี้ เพื่อรับทราบถึงความก้าวหน้าในการดำเนินงานสนองพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕ บริเวณโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ ๓ ประการ ประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและน้ำเน่าเสีย โดยให้ระบายน้ำจากแม่น้ำปากพนังออกทางคลองธรรมชาติ ไปออกทะเลอีกด้านหนึ่ง การเร่งรัดดำเนินการขุดคลองระบายน้ำชะวอด - แพรกเมืองให้แล้วเสร็จ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ รวมถึงการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำเพื่อควบคุมระดับน้ำในพื้นที่พรุควนเคร็งให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดไฟไหม้พรุ ในการนี้ได้ดำเนินการก่อสร้างทำนบของ (ชั่วคราว) รักษาระดับน้ำในพรุ ๒๔ แห่ง ซึ่งสามารถบังคับน้ำในพรุ และช่วยหล่อเลี้ยงพื้นที่พรุ และรักษาความชุ่มชื้นไม่ให้เกิดไฟไหม้อีกด้วย

นอกจากนี้ที่ประชุมได้รับทราบถึงผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ ในด้านต่างๆ อาทิ ด้านชลประทานและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการพัฒนาอาชีพและรายได้ ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และพิจารณาถึงมาตรการเร่งรัดการดำเนินการในกรณีการดำเนินแผนงานด้านชลประทานและโครงสร้างพื้นฐานที่มีความล่าช้า ตลอดจนได้มอบหมายภารกิจให้หน่วยงานทหารเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในปี ๒๕๔๗ เกี่ยวกับการขุดคลองธรรมชาติในเขตน้ำเค็มจำนวน ๑๒ คลอง และการก่อสร้างคันแบ่งน้ำจืด น้ำเค็ม ระยะทางประมาณ ๔ กิโลเมตร เพื่อให้การดำเนินของโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ แล้วเสร็จตามแผนงานในปี ๒๕๔๗ อันจะนำมาซึ่งการเพิ่มประสิทธิภาพ การเก็บกักน้ำจืด ป้องกันน้ำเค็ม และเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ ป้องกันอุทกภัย และลดปัญหาความขัดแย้งของราษฎรนาถุ้ง และนาข้าว รวมทั้งฟื้นฟูระบบนิเวศน์ และสภาพแวดล้อมของลุ่มน้ำปากพนังให้บังเกิดความยั่งยืนด้วย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและพระบรมวงศ

๒. เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศที่ได้รับพระราชทานแนวพระราชดำริในการพัฒนาประเทศให้บังเกิดความยั่งยืน

๓. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวพระราชดำริ และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้แก่ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสื่อมวลชนให้ได้รับทราบข้อมูลอย่างถูกต้องและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ดำเนินการโดย

กองประชาสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๗๘ ทำเนียบรัฐบาล โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (เดิม) ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐-๒๒๘๐-๖๑๙๓-๒๐๐

โทรสาร ๐-๒๒๘๐-๖๒๐๖

<http://www.rdpb.go.th>

e-mail : pr@mail.rdpd.go.th

บทความ ข้อเขียนต่างๆ ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน มิใช่เป็นความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ เดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๖

ที่ปรึกษา

นายปานเทพ กล้านรงค์ราชทู

เลขาธิการ กปร.

นายเฉลิมเกียรติ แสนวิเศษ

รองเลขาธิการ กปร.

นายสมพล พันธุ์มณี

รองเลขาธิการ กปร.

นายปรกรณ์ สัตยวงษ์

ผู้ช่วยเลขาธิการ กปร.

คุณกานต์ พรหมศิริ

ผู้ช่วยเลขาธิการ กปร.

นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์

ผู้ช่วยเลขาธิการ กปร.

บรรณาธิการ

นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง

บรรณาธิการบริหาร

นายชัยชัย ภูวิชัยสัมฤทธิ์

คณะบรรณาธิการ

นายปวิตร นวมะรัตน

นายประสาก พาศิริ

นายนคร สำภาทิพย์

นายรินทร์ กาญจนฤกษ์

กองบรรณาธิการ

นางศศิพร ปาณิกบุตร

นางสาววิไล หมอกอรุณ

นางสำเนียง เปรมประเสริฐ

นางสาวกัญญา จุลจาริตต์

นางสาวจรรณจิรา จันทร์โอ

นางสาวณัฐฤดี แสนทวีสุข

ฝ่ายศิลปกรรมและประสานการผลิต

นายสุทัศน์ ไพริศศิริกุล

ฝ่ายภาพ

นายวิชาญ ธีระสืบสกุล

นายทวิศักดิ์ เป็นคัมภีร์ชาติ

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

นางสาวสุริดา พรรณคงษ์

นางสาวรุ่งนภา แซ่ไค้ว

